

Recreatie & toerisme gemeente Rheden

Achtergronddocument met inzichten uit de
inventarisatiefase

Colofon

©Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, februari 2024

Opdrachtgever

Gemeente Rheden
Contactpersoon: Ingrid Kerkhoff

Auteurs

A. (Annemiek) Riefel
M. (Martijn) Huijgen
N. (Natasja) Sonderen
R. (Rozemarijn) Pool

Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd
Mail: riefel@ruimteenvrijetijd.nl
www.ruimteenvrijetijd.nl

Foto's

Gemeente Rheden, Visit Veluwe.

Inhoudsopgave

1.	Het belang van recreatie en toerisme voor Rheden	5
1.1	De R&T sector in beeld	5
2.	Leefstijlvinder	19
2.1	Aanbodanalyse	21
2.2	Vraaganalyse.....	23
2.3	Vraag en aanbod	25
2.4	Conclusie	27
3.	Relevante trends en ontwikkelingen	29
3.1	Algemeen.....	29
3.2	Verblijfsrecreatie	29
3.3	Buitenrecreatie.....	30
3.4	Dagrecreatie.....	31
3.5	Horeca	31
4.	Beleidsmatige en organisatorische kaders.....	33
4.1	Bestaand beleid en regionale context	33
4.2	Verkennde gesprekken	40
5.	Identiteit en ontwikkelingen	43
5.1	DNA en Identiteit.....	43
5.2	Relevante ontwikkelingen in Rheden.....	44
6.	Economische en maatschappelijke waarde recreatie en toerisme	46
6.1	Economische waarde	46
6.2	Maatschappelijke waarde.....	50
6.3	Leefbaarheid.....	53
7.	Bronnenlijst.....	60

1. Het belang van recreatie en toerisme voor Rheden

1.1 De R&T sector in beeld

In deze paragraaf geven we een overzicht van het dagrecreatieve, verblijfsrecreatieve en horeca aanbod in de gemeente Rheden.

1.1.1 Vestigingen R&T volgens LISA

Allereerst kijken we naar het aantal vestigingen volgens het Werkgelegenheidsregister LISA om Rheden in de context van de regio te kunnen plaatsen.

Het Werkgelegenheidsregister LISA maakt gebruik van de afbakeningen en definities uit *De Landelijke R&T Standaard* (2009). Zij hanteren een zeer brede afbakening van de sector en onderscheiden de volgende typen bedrijven in de landelijke vrijetijdssector:

- Logiesverstrekking
- Horeca
- Detail- en groothandel
- Vervoer
- Cultuur, recreatie en amusement
- Sport (waaronder de deelsector watersport)
- Overig (waaronder o.a. natuurbescherming, sauna's, solariums, baden, verhuur en lease van auto's etc.)

In 2022 zijn er 320 vestigingen in de R&T-sector in Rheden. Dit is 7,66% van het totaal aantal vestigingen in de gemeente. Als we dit aandeel vergelijken met het aandeel aan R&T Vestigingen in het COROP-gebied Arnhem-Nijmegen, waartoe Rheden behoort, zien we dat R&T in de gemeente Rheden een relatief groter aandeel heeft t.o.v. het COROP gebied (zie tabel 1.1).

Tabel 1.1 Vestigingen R&T t.o.v. totaal aantal vestigingen in de gemeente vergeleken met het aandeel van R&T t.o.v. totaal aantal vestigingen in COROP Arnhem-Nijmegen

	2018	2019	2020	2021	2022
Rheden R&T	260	270	290	290	320
Rheden totaal aantal vestigingen	3.520	3.630	3.810	3.940	4.180
Aandeel R&T	7,39%	7,44%	7,61%	7,36%	7,66%
Aandeel R&T COROP Arnhem-Nijmegen	5,47%	5,45%	5,44%	5,47%	5,41%

Bron: LISA, 2023.

Zowel het totaal aantal vestigingen als het aantal R&T vestigingen in de gemeente Rheden stijgt. Tabel 1.1 laat zien dat het aandeel R&T vestigingen sinds 2018 ongeveer gelijk is gebleven. Tabel 1.2 geeft de procentuele stijging weer van het aantal R&T vestigingen in de gemeente Rheden t.o.v. de procentuele stijging van R&T vestigingen in de COROP regio Arnhem-Nijmegen. Daarin zien we dat de procentuele groei van het aantal vestigingen in Rheden groter is dan in de gehele regio op 2020-2021 na waarin er geen verandering heeft plaatsgevonden in het aantal vestigingen.

Tabel 1.2 Procentuele stijging R&T vestigingen Rheden t.o.v. COROP Arnhem-Nijmegen

	2018 - 2019	2019 - 2020	2020 - 2021	2021 - 2022
Stijging aantal vestigingen R&T Rheden	4%	7%	0%	10%
Stijging aantal vestigingen R&T COROP Arnhem-Nijmegen	3%	5%	3%	6%

Bron: LISA, 2023

1.1.2 Type bedrijven en spreiding aanbod

Op basis van aangeleverde documenten door de gemeente Rheden en een online zoektocht naar toeristische bedrijven is er een aanbodlijst opgesteld. Hierover gaan de volgende analyses.

Disclaimer

De aanbodlijst is tot stand gekomen op basis van online informatie en gegevens verkregen via de gemeente. Mogelijk zijn niet alle voorzieningen online vindbaar. De lijst is dus *niet* uitputtend, maar het geeft wel een goede indruk van het aanbod.

Afbakening en definities

In de analyse is een afbakening gehanteerd die gebruik maakt van definities conform de Landelijke R&T Standaard. Tabel 1.3 geeft een overzicht van de definities die zijn gebruikt voor de verblijfsrecreatieve bedrijven in de gemeente Rheden.

Tabel 1.3 Gebruikte definities verblijfsaccommodatie

Categorie	Definitie ¹
Bed & Breakfast	Een Bed & Breakfast is kleinschalig, gevestigd in bestaande bebouwing, ondergeschikt aan de woonfunctie en wordt gerund door de hoofdbewoner als nevenactiviteit. Een B&B heeft geen eigen kookgelegenheid.
Bungalowpark	Dit is een terrein met een aantal zomerhuisjes, stacaravans, (vakantie-)bungalows of (vakantie-) appartementen, die hoofdzakelijk voor verhuur door de exploitant of beheerder van het complex beschikbaar zijn.
Camping / kampeerterrein	Een camping of kampeerterrein is een terrein of een deel van een terrein met toeristische slaapplekken, waarop kan worden overnacht in tenten, toercaravans, kampeerauto's, tenthuisjes of trekkershutten. Een camping kan ook deels bungalows bevatten, dit is dan secundair aan de camping.
Hotel	Een hotel is een accommodatie met slaapplekken voor logiesverstrekking in overwegend één- en tweepersoonskamers tegen boeking per nacht, waar afzonderlijke maaltijden, kleine etenswaren en dranken kunnen worden verstrekt.
Vakantiewoningen	Losse vakantiewoningen zijn solitaire bungalows en/of huisjes die niet op een verblijfsrecreatie terrein zijn gelegen. Hieronder scharen we binnen dit onderzoek

¹ Bron: De definities zijn gebaseerd op landelijke definities, zoals o.a. gehanteerd door het CBS.

ook particuliere verhuur (iemand die een ruimte in zijn woning of de volledige woning tijdelijk verhuurd als logiesaccommodatie, bijvoorbeeld via een platform zoals AirBnB of Expedia.)

Het totale aanbod

In totaal zijn er 33 verblijfsrecreatieve bedrijven, 10 dagrecreatieve bedrijven en 58 horecabedrijven in de gemeente (zie tabel 1.4). Enkele bedrijven vervullen meerdere functies waarvan één bedrijf zowel een dagrecreatieve als verblijfsrecreatieve én horecafunctie vervult.

Tabel 1.4 Totaal overzicht vrijetijdssector Rheden

Sector	Aantal bedrijven
Verblijfsrecreatie	33
Dagrecreatie	10
Horeca	58

Verblijfsrecreatie

Tabel 1.5 geeft een overzicht van het verblijfsrecreatieve aanbod per logiestype in de gemeente Rheden. Het merendeel van het aanbod betreft kleinschalige accommodaties zoals B&B's. Zij beschikken echter slechts over 2,9% van het totaal aantal bedden. De overgrote meerderheid van slaapplaatsen is te vinden op de campings in de regio, waarvan Ardoer Camping Jutberg in Laag-Soeren de grootste capaciteit heeft.

In het onderstaande overzicht (tabel 1.5) gaat het uitsluitend om geregistreerde verblijfsrecreatieve voorzieningen. Daarnaast worden in de regio Arnhem-Nijmegen (inclusief Rheden en de Veluwezoom) ca. 1.020 huizen en kamers verhuurd via verhuurplatforms. In de buurt van Rheden zijn met name aan de andere kant van de IJssel (gemeente Zevenaar) veel AirBnB's te vinden. Dit zijn vakantiehuisjes op Recreatiepark De Veerstal. Ook Ardoer Camping Jutberg verhuurd huisjes via AirBnB. Bovendien zijn er ook nog AirBnB's te vinden in de kernen. Zo worden er huisjes verhuurd in Rheden, Ellecom en Dieren. In Laag-Soeren staat één AirBnB online. De meeste AirBnB's zijn te vinden in Velp. In De Steeg worden momenteel geen huizen of kamers verhuurd via AirBnB's (Airdna, 2023). Om overlap te voorkomen zijn AirBnB's niet als aparte categorie meegenomen in het overzicht van het verblijfsrecreatieve aanbod.

Tabel 1.5 Overzicht verblijfsrecreatieve aanbod (hoofdactiviteit) Rheden absoluut en naar capaciteit.

Type bedrijf	Aantal bedrijven	% van totaal bedrijven	Aantal slaapplaatsen	% aandeel slaapplaatsen
B&B	17	51,5%	72	2,5%
Bungalowpark	2	6,1%	77	2,7%
Camping	4	12,1%	2035	70,4%
Hotel	6	18,2%	272	9,4%
Jachthaven	1	3,0%	422	14,6%
Vakantiewoning	3	9,1%	12	0,4%
N	33	100,0%	2890	100,0%

Als we ter vergelijking kijken naar de nabijgelegen gemeente Brummen zien we dat Brummen meer slaapplekken heeft (4.094 slaapplekken) door met name één grootschalig bungalowpark, maar dat het in aantallen bedrijven eenzelfde beeld geeft.

Figuur 1.1 geeft inzicht in de spreiding van het verblijfsrecreatieve aanbod, zoals weergegeven in tabel 1.5, in de gemeente. We zien dat het aanbod vrij gelijk verspreid is over de hele gemeente. De dichtheid van de verblijfsrecreatieve bedrijven lijkt het grootst in Velp en De Steeg.

Figuur 1.1 Spreiding verblijfsrecreatieve aanbod gemeente Rheden.

Dagrecreatie

Vervolgens hebben we het dagrecreatieve aanbod in de gemeente Rheden in kaart gebracht. Deze hebben we uitgesplitst naar type aanbod. Een overzicht van het dagrecreatieve aanbod is te vinden in tabel 1.6.

Tabel 1.6 Dagrecreatieve aanbod Rheden per type.

Type bedrijf	Aantal bedrijven	% van totaal
Cultuur en erfgoed	3	30%
Dagattracties	3	30%
Sportief en outdoor	2	20%
Zwembad	2	20%
N	10	100%

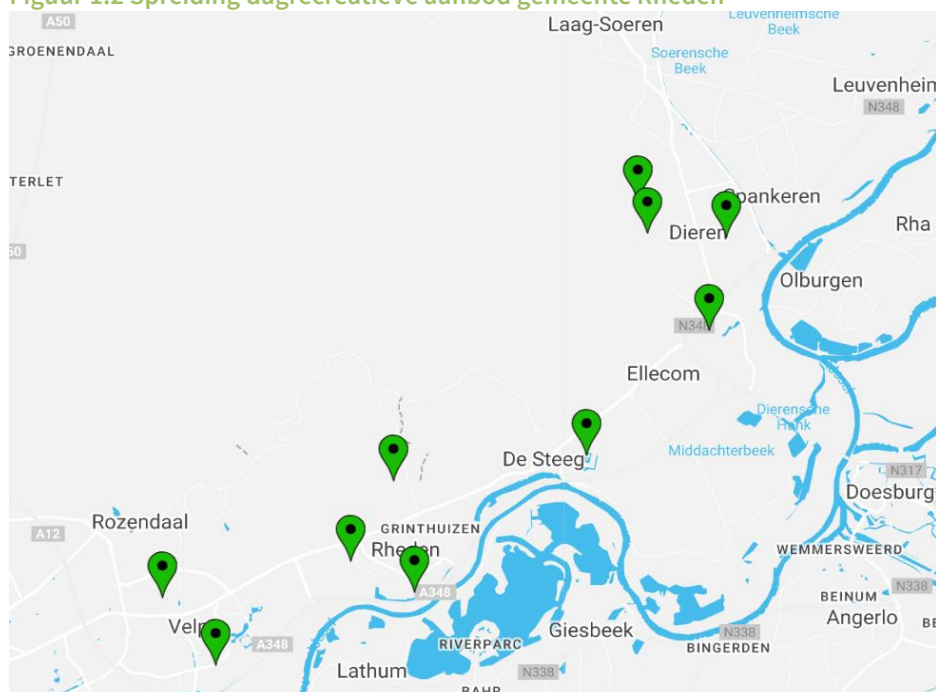
Het dagrecreatieve aanbod in de gemeente Rheden lijkt zeer beperkt. In dit overzicht is echter de afbakening gehanteerd zoals deze is geformuleerd in het Vitaliteitsonderzoek Dagrecreatie en Verblijfsrecreatie in de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (2022). Daarin zijn per categorie enkele voorwaarden gesteld aan bijvoorbeeld publieke functie, openstelling, betaalde entree en hoofdactiviteit. Tabel 1.7 geeft een overzicht van de bedrijven die zijn meegenomen in deze analyse.

Tabel 1.7 Overzicht dagrecreatieve bedrijven Rheden o.b.v. afbakening zoals gehanteerd in het Vitaliteitsonderzoek Dagrecreatie en Verblijfsrecreatie in de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (2022).

Naam bedrijf	Type bedrijf
Biljoenbad	Zwembaden
Openluchtwembad Rheden	Zwembaden
De Spelerij	Dagattracties
De Veluwe Poort	Dagattracties
Gelders Geologisch Museum	Cultuur en erfgoed
Kasteel Middachten	Cultuur en erfgoed
Landwinkel de Munnikenhof	Sportief en outdoor
Openluchttheater Pinkenberg	Cultuur en erfgoed
Veluwe Actief	Sportief en outdoor
Wijngaard Hof te Dieren	Dagattracties

Figuur 1.2 geeft een overzicht van de spreiding van de bovenstaande dagrecreatieve bedrijven. Deze zijn gelijkmatig over de gemeente verdeeld.

Figuur 1.2 Spreiding dagrecreatieve aanbod gemeente Rheden

Overige dagrecreatie

Routenetwerken vallen buiten de eerdergenoemde afbakening vanuit het vitaliteitsonderzoek, net als natuurgebieden. Deze vormen voor de gemeente echter een belangrijke dagrecreatieve voorziening.

Fietsen

Het fietsknooppuntennetwerk doorzeefd de gemeente en doet de meeste kernen aan (m.u.v. Dieren) zoals te zien is in figuur 1.3. De dikgedrukte groene lijn is de Landelijke Fietsroute 4 Midden-Nederlandroute die ook door de gemeente loopt. Verder bevinden zich in de gemeente drie overstappunten: Parkeerplaats de Plaghak, Parkeerplaats de Lappendeken en Veluwetransferium De Posbank (in figuur 1.3 met rode cirkels aangegeven).

Figuur 1.3 Overzicht fietsroutes, knooppunten en overstappunten.

Bron: Routedatabank, geraadpleegd juni 2023.

Wandelen

Ook het wandelnetwerk in de gemeente is zeer uitgebreid (zie figuur 1.4). Het knooppuntennetwerk beperkt zich echter grotendeels tot het natuurgebied en loopt nauwelijks door de kernen. Wel kent de gemeente twee ov-wandelroutes: één route die van Dieren naar Velp loopt en één die van Brummen via Laag-Soeren naar Dieren loopt (of visa versa). Daarnaast doen enkele streekpaden de gemeente aan en loopt de langeafstandsroute Maarten van Rossumpad door de gemeente.

Figuur 1.4 Overzicht wandelroutes en knooppunten.

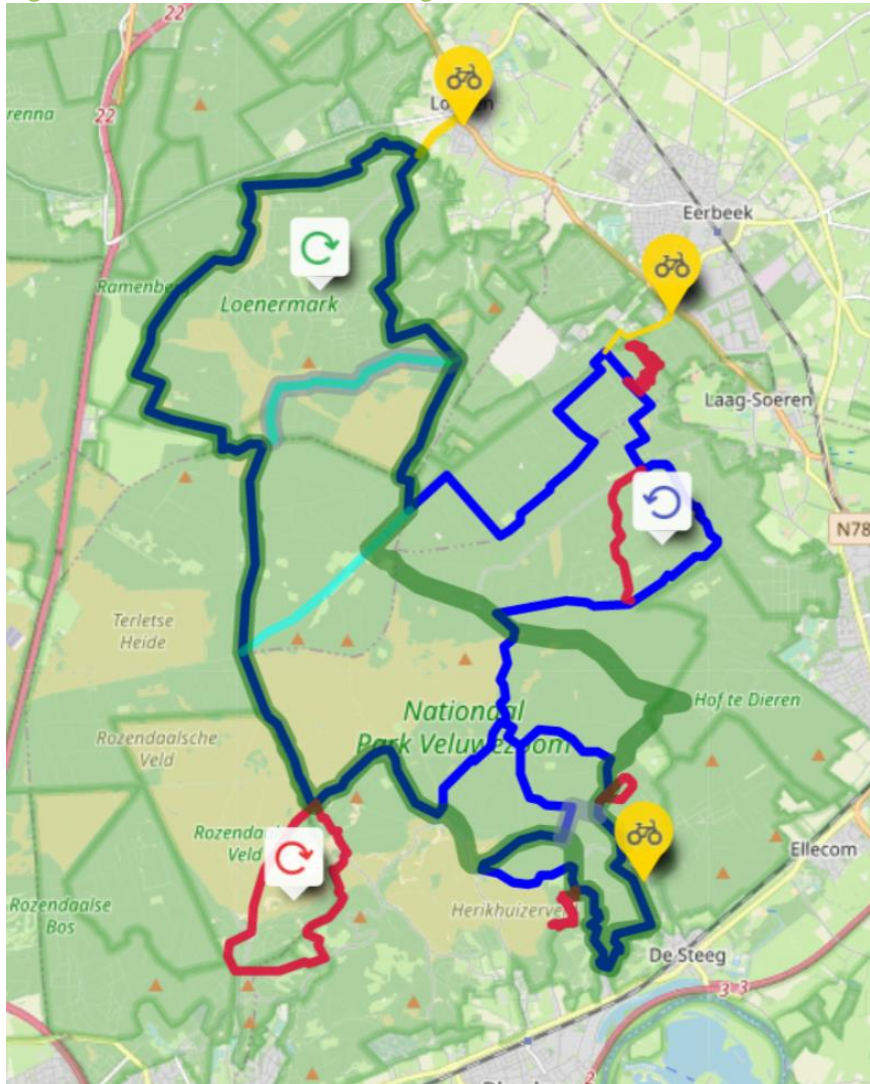

Bron: Routedatabank, geraadpleegd juni 2023.

Mountainbiken en gravelbiken

De gemeente is daarnaast een startpunt voor een uitdagende MTB route van 49,9 km en een gravelroute van 36,6 km. Figuur 1.5 geeft deze routes weer op een kaart. De blauwe route is de MTB-route en de groene route is de gravelbikeroute. Daarnaast zijn er nog enkele uitdagende toevoegingen mogelijk (rode routes) en kunnen de volledige routes worden afgekort door middel van de turquoise routes. De routes lopen door het Nationaal Park Veluwezoom en doen meerdere gemeenten aan.

Figuur 1.5 MTB en Gravelroute in de gemeente Rheden.

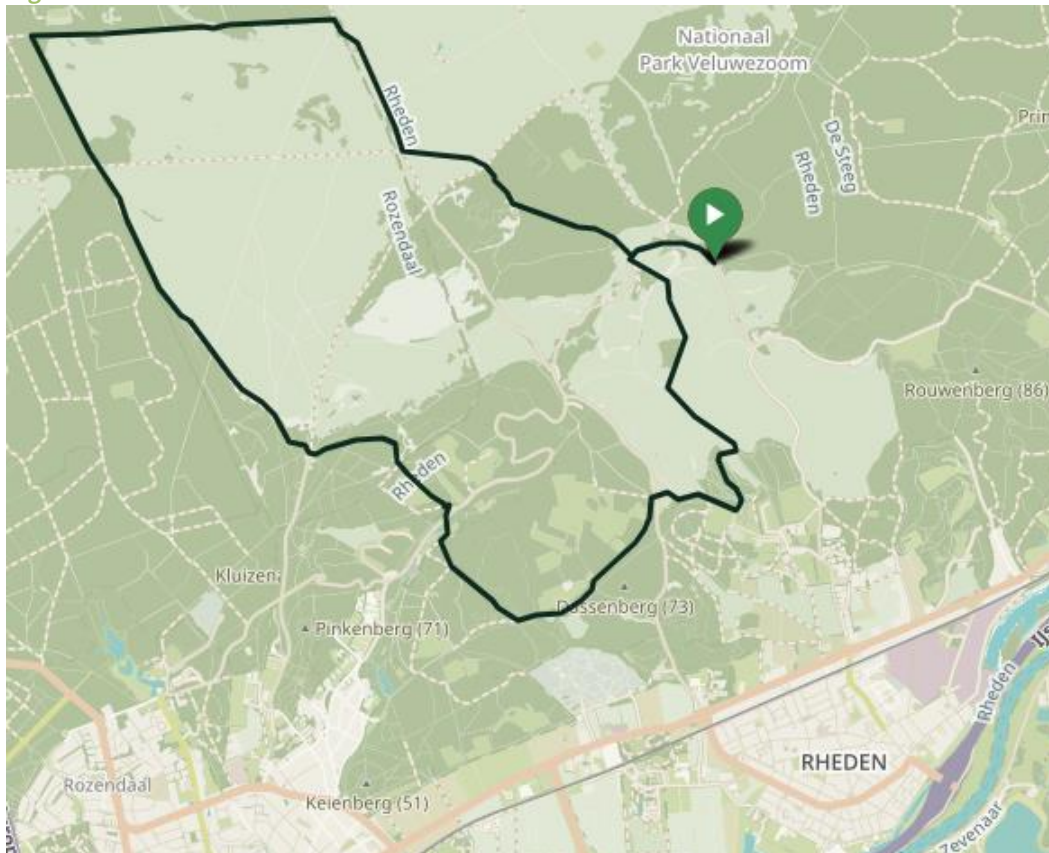

Bron: mtb-nationaalparkveluwezoom.nl.

Ruiteren

Tot slot loopt er een 16 km lange ruiterroute door het Nationaal Park Veluwezoom; de Posbankroute. Deze begint bij Parkeerplaats de Bosrand in Rheden en loopt in een lus (zie figuur 1.6).

Figuur 1.6 Ruiterroute de Posbank Route.

Bron: Visitveluwe.nl.

Horeca

Als laatste hebben we het horeca-aanbod in de gemeente in kaart gebracht en deze uitgesplitst naar type bedrijf. Het merendeel van de horecabedrijven betreft restaurants (69%). Er zijn net zoveel cafés als lunchrooms in de gemeente (13,8%) en slechts enkele cafetaria's (zie tabel 1.8).

Tabel 1.8 Horeca aanbod gemeente Rheden.

Type bedrijf	Aantal bedrijven	% van totaal
Café	8	13,8%
Cafetaria	2	3,4%
Lunchroom	8	13,8%
Restaurant	40	69,0%
N	58	100,0%

Figuur 1.7 geeft een overzicht van de spreiding van het horeca aanbod in de gemeente. Op basis van deze figuur kunnen we concluderen dat de dichtheid het grootst is in de kern Velp.

Figuur 1.7 Spreiding van het horeca aanbod in de gemeente Rheden.

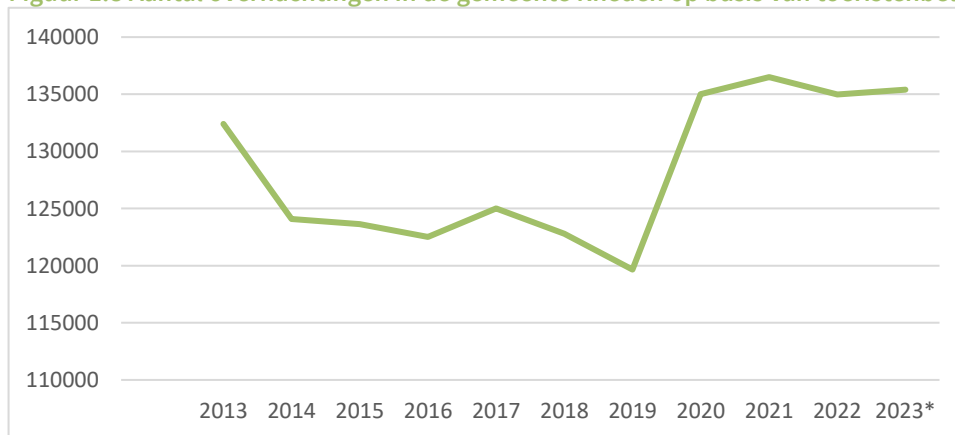

1.1.3 Overnachtingen

Een indicator voor de marktomvang betreft het aantal overnachtingen in een gemeente. Deze maatstaf zegt natuurlijk alleen iets over de verblijfsrecreatie en niets over de dagrecreatie. De overnachtingscijfers, zoals te zien in figuur 1.8, zijn berekend op basis van toeristenbelastinggegevens. Het aantal toeristische overnachtingen in de gemeente schommelde in het afgelopen decennium tussen de 119.000 en 136.000 overnachtingen.

Deze cijfers zijn gebaseerd op de gegeven toeristenbelasting. Forenzenbelasting en langverblijf (vaste gasten, jaarplaatsen en seizoensplaatsen) zijn hierin niet meegenomen.

Figuur 1.8 Aantal overnachtingen in de gemeente Rheden op basis van toeristenbelasting.

Bron: CBS, opbrengsten lokale heffingen per gemeente 2013 – 2023.

Aantal overnachtingen op de Veluwe

In 2022 verbleven er ca. 2,2 miljoen mensen uit binnen- en buitenland minstens één nacht op de Veluwe. Samen zorgden zij voor 7,4 miljoen overnachtingen (TVAN, 23 maart 2023). Van die 7,4 miljoen overnachtingen vonden er bijna 135.000 plaats in de gemeente Rheden. Dat is iets minder dan 2% van het totaal aantal overnachtingen op de Veluwe. Daarmee lijkt Rheden slechts een klein aandeel te hebben in het totaal aantal overnachtingen dat plaatsvindt in de regio.

In de rapportage Kerncijfers Toerisme Veluwe (2017) zien we een vergelijkbaar beeld. In het overzicht van gerealiseerde opbrengsten uit de toeristen- en forenzenbelasting zien we dat Rheden inderdaad een laag aandeel heeft (2%). Al is dit aandeel vergelijkbaar met de gemeenten Arnhem (2%) en Renkum (3%). Het grootste aandeel opgebrachte toeristen- en forenzenbelasting op de Veluwe komt uit de gemeenten Barneveld (14%), Apeldoorn (13%) en Ede (12%). De buurgemeente Brummen ontvangt 5% van de totaal opgebrachte toeristen- en forenzenbelasting².

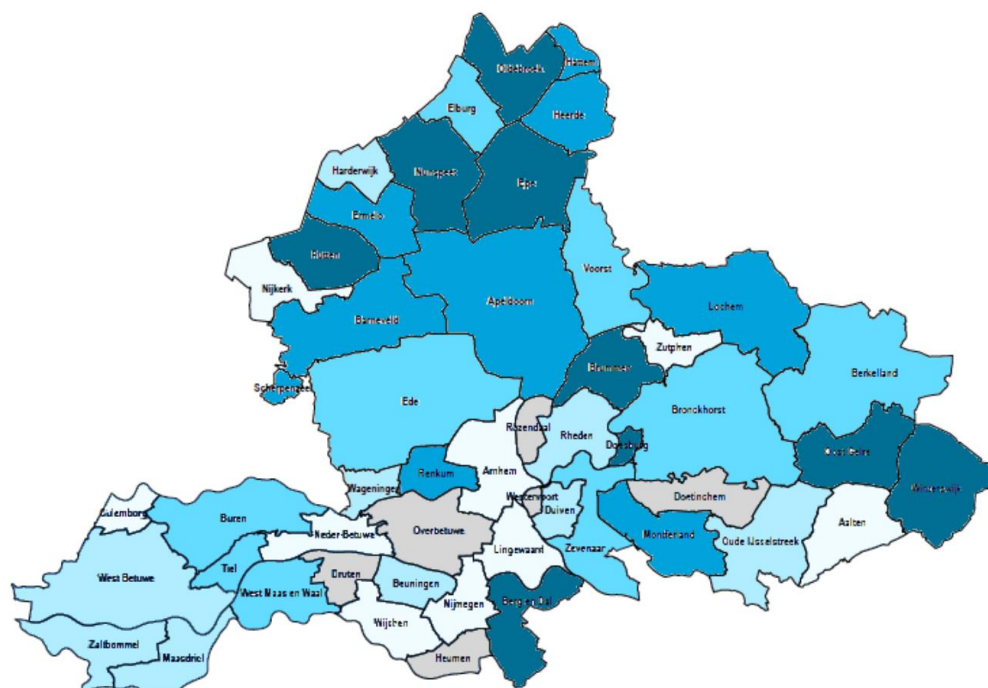
Bezoekersintensiteit en bezoekersdichtheid gemeente Rheden

Tot slot kunnen we deze overnachtingen afzetten tegen het aantal inwoners en de totale oppervlakte van de gemeente Rheden om de bezoekersintensiteit en dichtheid te vergelijken.

Dit hebben we gedaan in de inventarisatie van toeristische druk voor het rapport Waardevol Toerisme Gelderland in 2020. Figuur 1.9 laat de *relatieve ranking* van de **bezoekersintensiteit** zien (verhouding aantallen overnachtingen per inwoner). Figuur 1.10 laat de *relatieve ranking* van de **bezoekersdichtheid** zien (verhouding aantal overnachtingen per vierkante kilometer). In beide gevallen kleurt de gemeente Rheden de op één na lichtste kleur wat inhoudt dat de gemeente Rheden qua overnachtingen bij de 20% gemeenten zit met zowel op één na laagste bezoekersdichtheid als bezoekersintensiteit (op basis van het aantal overnachtingen). Ook hieruit kunnen we concluderen dat het verblijfstoerisme in de gemeente Rheden beperkt is.

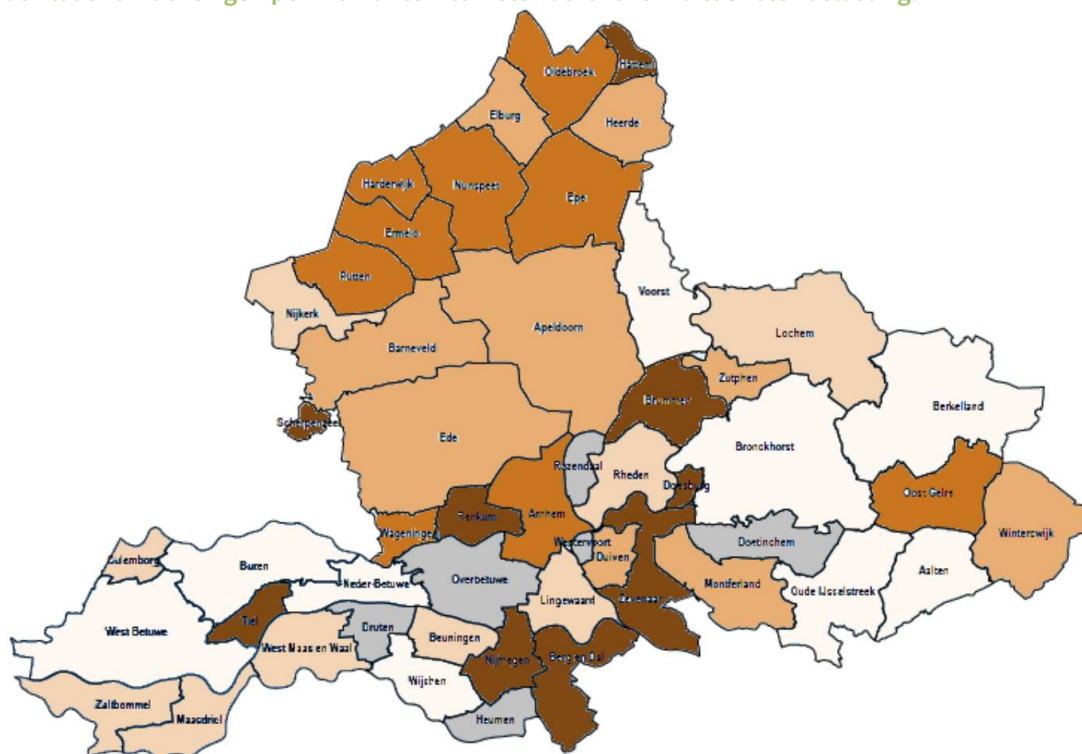
² In deze analyse van Kerncijfers Toerisme Veluwe is niet gekeken naar verschillen in de tarieven per gemeente, de percentages zijn daarom indicatief.

Figuur 1.9 Relatieve ranking van bezoekersintensiteit op gemeenteniveau, gebaseerd op het aantal overnachtingen per inwoner berekend via toeristenbelasting.

Bron: Waardevol Toerisme Gelderland, Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd, 2020.

Figuur 1.10 Relatieve ranking van bezoekersdichtheid op gemeenteniveau, gebaseerd op het aantal overnachtingen per vierkante kilometer berekend via toeristenbelasting.

Bron: Waardevol Toerisme Gelderland, Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd, 2020.

1.1.4 Bezoekersaantallen

Het is niet bekend hoeveel bezoekers de dagrecreatieve bedrijven in de gemeente Rheden jaarlijks ontvangen. Een grote nationale trekker voor dagbezoek in de gemeente Rheden is het Nationaal Park de Veluwezoom. Het Nationaal Park zorgt veruit voor de meeste daggasten en zal ook een belangrijke bezoeker zijn voor de verblijfs gast. Jaarlijks bezoeken ca. 2,5 miljoen bezoekers dit natuurgebied. Met name in de weekenden kan het hier erg druk zijn, waar de piek ligt tussen 11:00 en 18:00 (bron: drukteradar, Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen). Onder deze 2,5 miljoen bezoekers vallen ook bewoners die een ommetje maken of de hond uitlaten.

Ter vergelijking, het betaalde Nationaal Park De Hoge Veluwe ontvangt jaarlijks ca. 500.000 bezoekers. Over de andere Nationale Parken in Nederland zijn weinig recente cijfers bekend. De meest recente cijfers komen uit een NBTC NIPO onderzoek uit 2015. Toen ontving het NP Veluwezoom c.a. 1,5 miljoen bezoekers, wat toen ook al aanzienlijk was in vergelijking met andere natuurgebieden: het natuurgebied rondom Nunspeet ontving destijds ca. 785.000 bezoekers en de natuur rond Ugchelen en Hoenderlo 728.000. In de andere provincies ontving Nationaal Park de Loonse en Drunense duinen ca. 1,2 miljoen bezoekers en Nationaal Park Dwingelderveld ca. 600.000 bezoekers.

1.1.5 Belangrijkste conclusies

In dit deelhoofdstuk is de vrijetijdssector van de gemeente Rheden in beeld gebracht, waarin is gekeken naar het aantal vestigingen en type aanbod, overnachtingen en bezoekersaantallen. In deze paragraaf zetten we de belangrijkste conclusies op een rij:

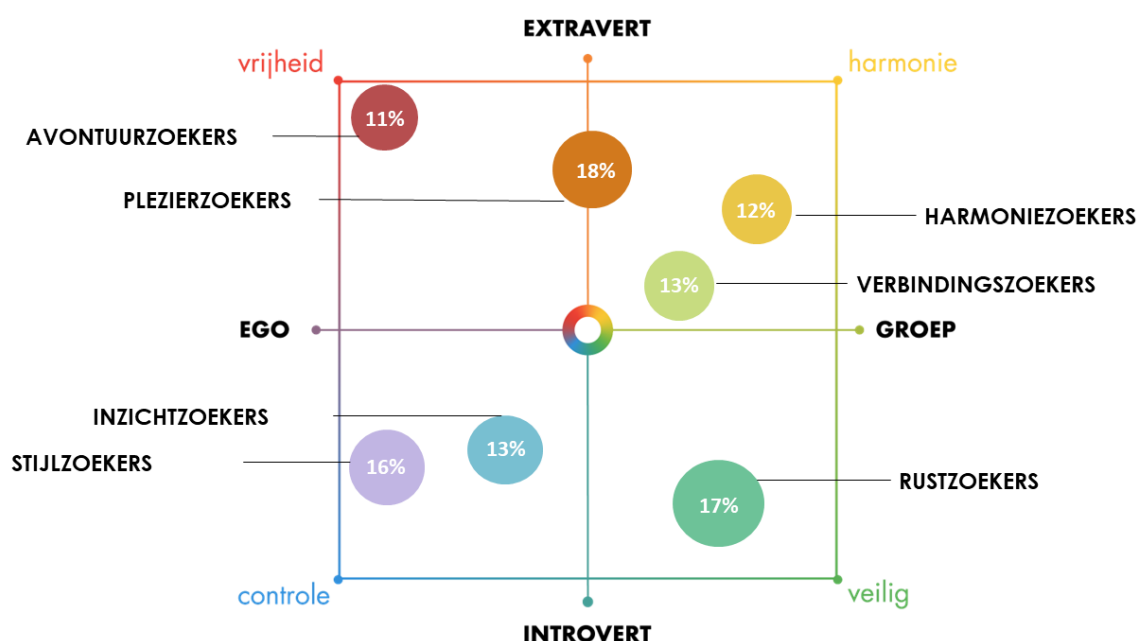
- Als we naar de R&T sector in de breedste zin van het woord kijken zien we dat de sector een relatief groot aandeel aan vestigingen heeft in vergelijking met de rest van de regio.
- Rheden heeft een gemiddeld aanbod aan verblijfsrecreatie. De meeste slaapplekken zijn te vinden op de campings. Ardoer Camping Jutberg in Laag-Soeren heeft daarvan veruit de grootste capaciteit.
- Rheden heeft een groot aanbod aan dagrecreatie op het gebied van natuurbeleving en outdoor. Met name de ligging t.o.v. het Nationaal Park Veluwezoom en het uitgebreide routenetwerk voor wandelen, fietsen, mountainbiken, gravelbiken en ruiters draagt hieraan bij.
- De gemeente Rheden kent dankzij het Nationaal Park Veluwezoom veel dagrecreatie. Het verblijfstoeisme is beperkt in de gemeente.

2. Leefstijlvinder

In dit onderzoek maken we gebruik van de Leefstijlvinder, ontwikkeld door Marketresponse in opdracht van acht provincies. De leefstijlen geven inzicht in het gedrag, waarden en behoeften van recreanten en toeristen op basis van psychologische en sociologische kenmerken. De leefstijlsegmentatie onderscheidt zeven doelgroepen, ook wel leefstijlen genoemd, met allemaal een eigen vrijetijdsprofiel. Dit zijn de volgende zeven leefstijlen: Avontuur-, Plezier-, Harmonie-, Verbindings-, Rust-, Inzicht en Stijlzoekers. De Leefstijlvinder is het uitgangspunt voor de analyse van vraag en aanbod in dit onderzoek. De zeven Leefstijlen zijn hieronder weergegeven in figuur 2.1.

Figuur 2.1 Model Leefstijlvinder, MarketResponse 2023.

Harmoniezoekers

Harmoniezoekers zijn hartelijke, gezellige mensen, met veel interesse in anderen. Ze omschrijven zichzelf als gemoedelijk, vrolijk en zachtaardig. In het leven hechten ze veel belang aan geborgenheid, gastvrijheid en vriendschap. Ze nemen de tijd voor het gezin, trekken er graag op uit met (of naar) familie, vrienden en kennissen, en vinden een goede relatie met burens en familie heel belangrijk. Het hoeft voor hen allemaal niet zo vreemd; doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg.

Verbindingszoekers

Verbindingszoekers zijn, bovenal, geïnteresseerd in anderen. Het zijn behulpzame, evenwichtige mensen die zichzelf omschrijven zichzelf als 'gewoon' en hartelijk. Voor Verbindingszoekers zijn gastvrijheid, sociale verbondenheid en 'doe maar gewoon' belangrijke waarden. Ze vinden het dan ook belangrijk om een goede relatie te onderhouden met burens en familie, met harmonie en gezelligheid. Er voor elkaar zijn, dat is toch hartstikke normaal?

Rustzoekers

Rustzoekers vinden zichzelf hele gewone mensen. Ze omschrijven zichzelf als kalm, behulpzaam, bedachtzaam en zachtaardig. Ze houden van rust en regelmaat, en voelen zich het meest op hun gemak in hun eigen, vertrouwde omgeving. Ze vinden het fijn als ze lekker hun eigen gang kunnen gaan, en vinden het dan ook niet erg om alleen te zijn. Ze houden ervan om op hun gemak thuis te zijn, een beetje te tuinieren, te klussen en tv te kijken. Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg.

Inzichtzoekers

Inzichtzoekers zijn bedachtzame, serieuze en intelligente mensen. Ook omschrijven zij zichzelf als evenwichtig en zakelijk. Ze vinden het niet erg om alleen te zijn, want dan kunnen ze mooi hun eigen gang gaan. De rust en ruimte om hen heen die ze daardoor verkrijgen vinden ze fijn. Belangrijke waarden voor Inzichtzoekers zijn rationaliteit, daadkracht, privacy/rust en 'doe maar gewoon'. Maar ook vrijheid om te doen wat ze willen is erg belangrijk voor ze. Als ze niet op pad gaan naar culturele activiteiten of natuur, dan vinden ze het ook heerlijk om rustig thuis te zijn, een beetje te klussen, TV te kijken en het nieuws te volgen. Ze houden van informatie; 'meten is weten'!

Stijlzoekers

Stijlzoekers zijn intelligent, zelfverzekerd en doelgericht. Ze hebben een sterk karakter, en omschrijven zichzelf ook wel als zakelijk, ondernemend en leidinggevend. Stijlzoekers zijn graag onder gelijkgestemden, die waarden als ambitie, uitdaging en daadkracht met hen delen. En die waarderen dat de Stijlzoekers zeggen waar het op staat, ook als anderen het daar misschien niet mee eens zijn. Stijlzoekers gaan ervoor in het leven: zowel in hun werk, als in hun vrije tijd worden ze graag geprikkeld, en zoeken ze de uitdaging op. Verveling is niet aan hen besteed. Liever besteden ze hun tijd aan sporten en feesten. Gáán!

Avontuurzoekers

Deze recreanten zijn creatief, avontuurlijk, eigenwijs en geïnteresseerd in anderen. Ook omschrijven ze zichzelf als intelligent en ondernemend. Ze vinden het lekker om hun eigen gang te gaan, en vinden het dan ook niet erg om alleen te zijn. Als ze met anderen optrekken, dan zijn dat het liefst creatieve en vernieuwende denkers, of mensen die weten wat ze willen. Ze hechten veel waarde aan vrijheid, uniek zijn en genieten van het leven.

Plezierzoekers

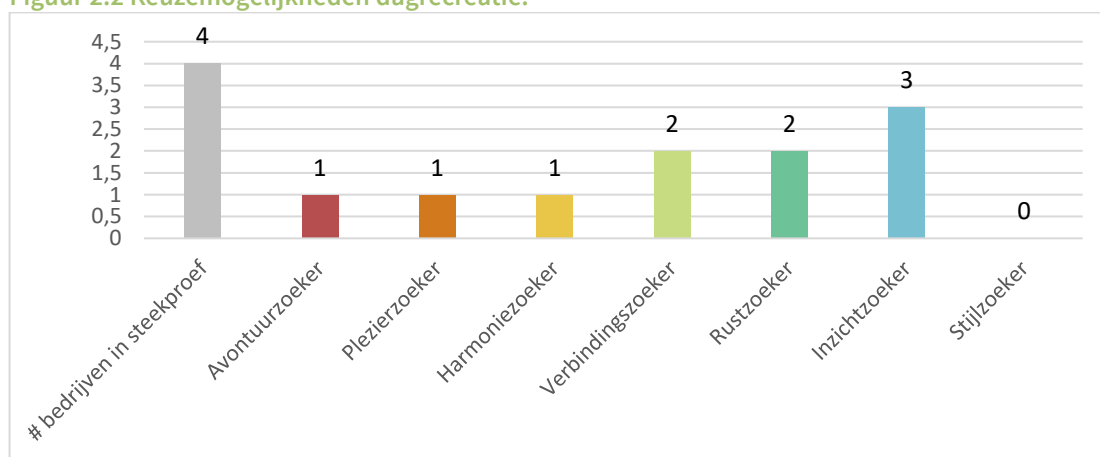
Plezierzoekers zijn spontaan, vrolijk en gezellig. Ook omschrijven ze zichzelf als avontuurlijk, impulsief en eigenwijs. Waarden die ze belangrijk vinden zijn uitdaging, uniek zijn en succes in het leven. Ze hebben het liefst veel mensen om zich heen, en trekken er dan ook graag op uit met familie, vrienden en kennissen. Ze houden van leuke dingen ondernemen: voor hen staat plezier hebben in het leven op nummer één. Een dag niet gelachen, is een dag niet geleefd!

2.1 Aanbodanalyse

Om het leefstijlprofiel van Rheden te bepalen is een aanbodanalyse uitgevoerd. In deze analyse hebben we een groot deel van het verblijfsrecreatieve en horeca aanbod van een leefstijlkleuring voorzien. In 2022 is daarnaast door Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd een vraag-aanbodanalyse uitgevoerd voor de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Van enkele bedrijven was daarom al een leefstijlkleuring bekend. Er zijn 18 verblijfsrecreatieve en 19 horecabedrijven van een leefstijlkleuring voorzien. Dat is respectievelijk 55% en 33% van het totale aanbod in de gemeente. Daarnaast zijn 4 van de 10 dagrecreatieve bedrijven van een leefstijlkleuring voorzien, het gaat hierbij om De Spelerij, Wijngaard Hof te Dieren, Gelders Geologisch Museum en Landwinkel de Munnikenhof.³

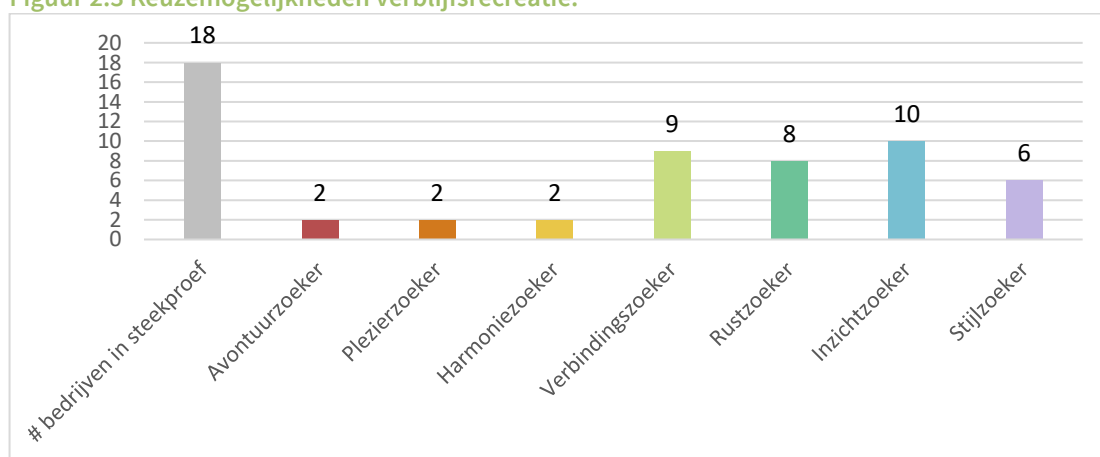
In de onderstaande figuren wordt weergegeven hoe het aanbod in de gemeente Rheden verdeeld is over de zeven leefstijlen van de Leefstijlvinder. Figuren 2.2, 2.3 en 2.4 geven het aantal bedrijven per leefstijl weer. Let op: één bedrijf kan aantrekkelijk zijn voor meerdere leefstijlen.

Figuur 2.2 Keuzemogelijkheden dagrecreatie.

Als volgt te lezen: 3 dagrecreatieve bedrijven in Rheden zijn (gedeeltelijk) aantrekkelijk voor de inzichtzoeker.

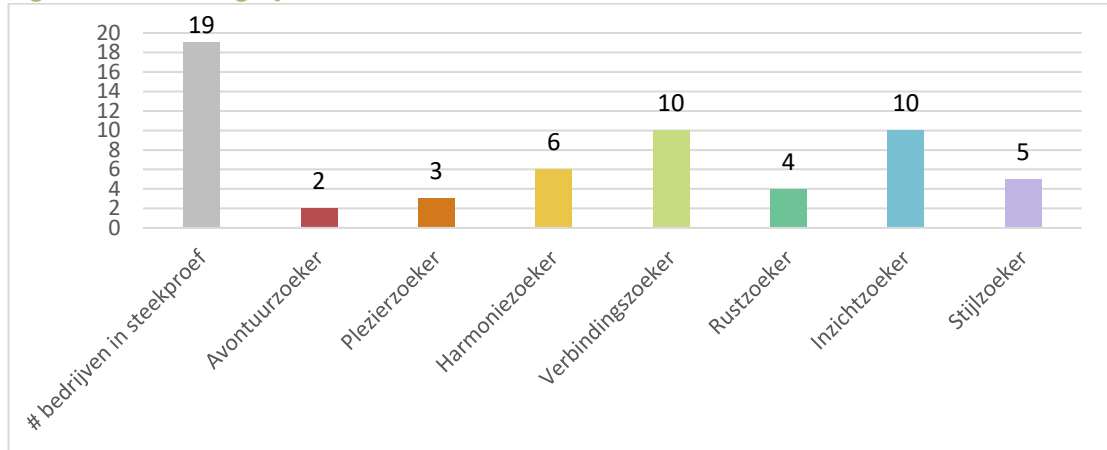
Figuur 2.3 Keuzemogelijkheden verblijfsrecreatie.

Als volgt te lezen: 9 verblijfsrecreatieve bedrijven in Rheden zijn (gedeeltelijk) aantrekkelijk voor de verbindingszoeker.

³ Voor de dagrecreatie is een afbakening gehanteerd zoals deze is geformuleerd in het Vitaliteitsonderzoek Dagrecreatie en Verblijfsrecreatie in de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (2022), zoals eerder toegelicht in hoofdstuk 1.1.

Figuur 2.4 Keuzemogelijkheden horeca.

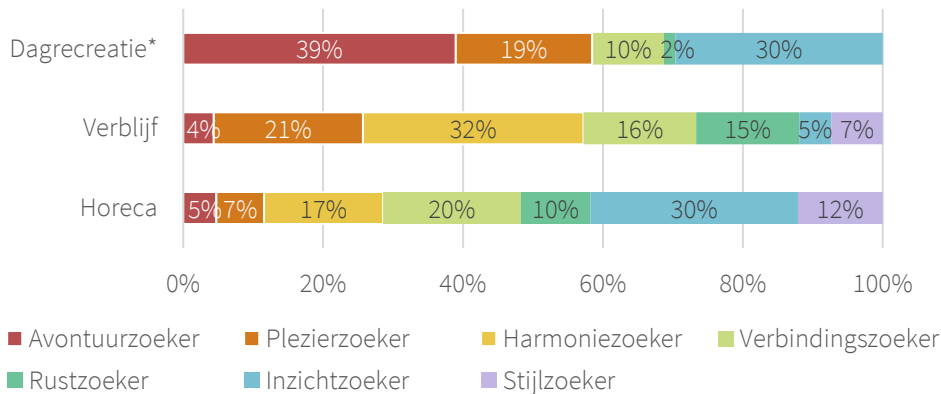
Als volgt te lezen: 10 horecabedrijven in Rheden zijn (gedeeltelijk) aantrekkelijk voor de verbindingszoeker.

Wat valt op?

- In alle drie de deelsectoren hebben de inzichtzoeker en verbindingszoeker de meeste keuzemogelijkheden.
- Qua dagrecreatie is er geen aantrekkelijk aanbod voor de stijlzoeker.
- Qua verblijfsrecreatie hebben de avontuurzoeker, plezierzoeker en harmoniezoeker weinig keuzemogelijkheden.
- Het horeca aanbod is vrij divers. Wel hebben de verbindingszoeker en inzichtzoeker duidelijk meer keuzemogelijkheden voor aantrekkelijk aanbod dan de andere leefstijlen.

Figuur 2.5 Verdeling leefstijlen dagrecreatie en verblijfsrecreatie (naar capaciteit), en horeca (absoluut) in de gemeente Rheden.

**Dagrecreatie betreft slechts 4 bedrijven: De Spelerij, Wijngaard Hof te Dieren, Gelders Geologisch Museum en Landwinkel de Munnikenhof.*

Leeswijzer: de percentages dagrecreatie en verblijfsrecreatie zijn naar capaciteit (d.w.z. op basis van bezoekersaantallen en slaapplekken), horeca is het percentage van het totaal aantal bedrijven.

Wat valt op?

- Dagrecreatie in de gemeente Rheden is met name aantrekkelijk voor de avontuurzoeker, inzichtzoeker en in mindere mate plezierzoeker.
- Het verblijfsrecreatieve aanbod is met name aantrekkelijk voor de harmoniezoeker en plezierzoeker en in mindere mate verbindingszoeker en rustzoeker.
- Het horeca-aanbod is met name aantrekkelijk voor de inzichtzoeker en in mindere mate verbindingszoeker en harmoniezoeker.

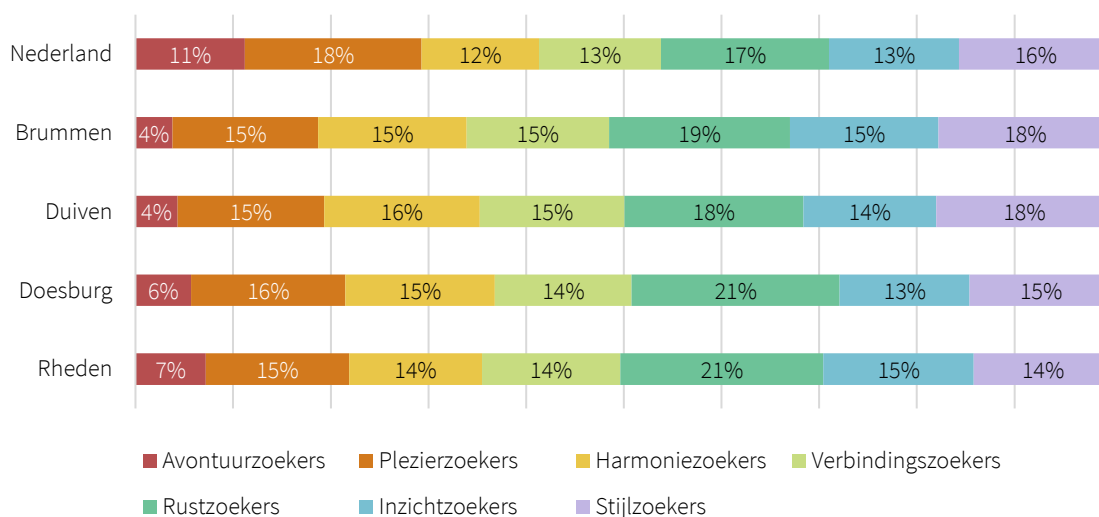
2.2 Vraaganalyse

In deze paragraaf kijken we naar de vraag van de inwoners van Rheden in vergelijking met het Nederlands gemiddelde en de toerist die naar de Veluwe komt in vergelijking met de binnenlandse toerist.

2.2.1 De vraag van de inwoner

We hebben het profiel van de inwoner van Rheden en omliggende gemeenten afgezet tegen het Nederlands gemiddelde. Inwoners zijn de belangrijkste recreant in een gebied, want zo'n 70% van de recreatieve activiteiten wordt binnen een straal van 20 kilometer vanaf het huisadres ondernomen. Daarom is het belangrijk om te weten wat het leefstijlprofiel van de inwoner van Rheden is, zodat hier op ingespeeld kan worden qua aanbod.

Figuur 2.6 Verdeling leefstijlprofielen inwoners gemeente Rheden en omliggende gemeenten ten opzichte van Nederland, waarbij de leefstijl in procenten is weergegeven.

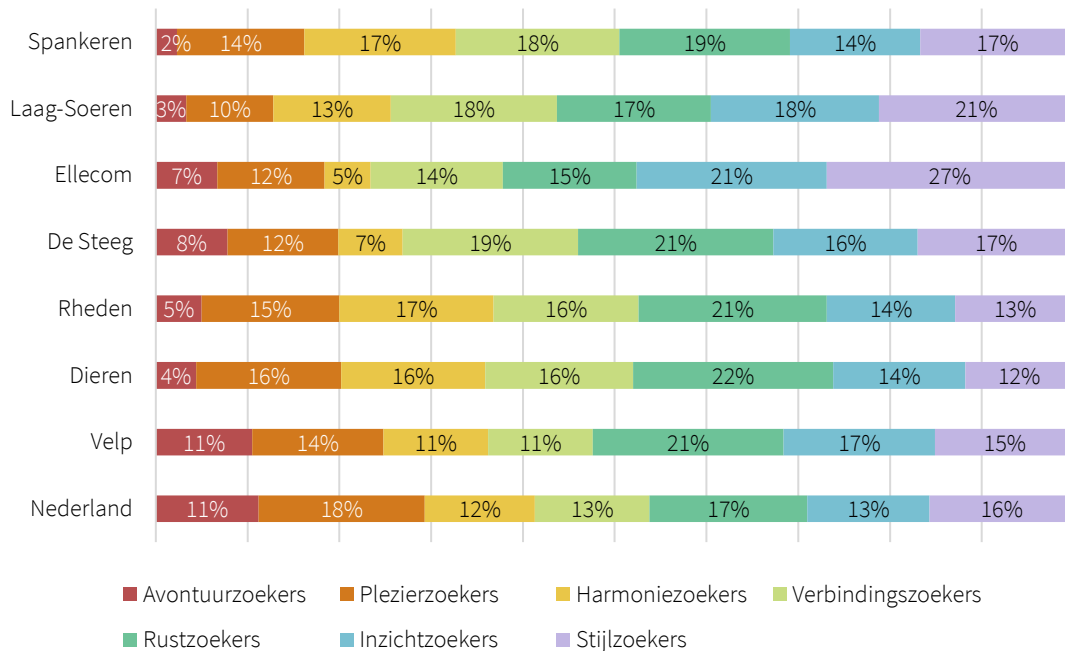

Wat valt op?

- Er zijn in Rheden en omgeving relatief minder plezierzoekers, avontuurzoekers en stijlzoekers dan gemiddeld in Nederland
- Zowel de gemeente Rheden als de omliggende gemeenten hebben relatief meer inwoners met een harmoniezoeker, verbindingszoeker, rustzoeker en inzichtzoeker profiel ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

Ook is het relevant om te zien of er nog grote verschillen zijn tussen de kernen in Rheden, zie figuur 2.7

Figuur 2.7 Verdeling leefstijlprofielen inwoners van de kernen in de gemeente Rheden ten opzichte van Nederland, waarbij de leefstijl in procenten is weergegeven.

Wat valt op?

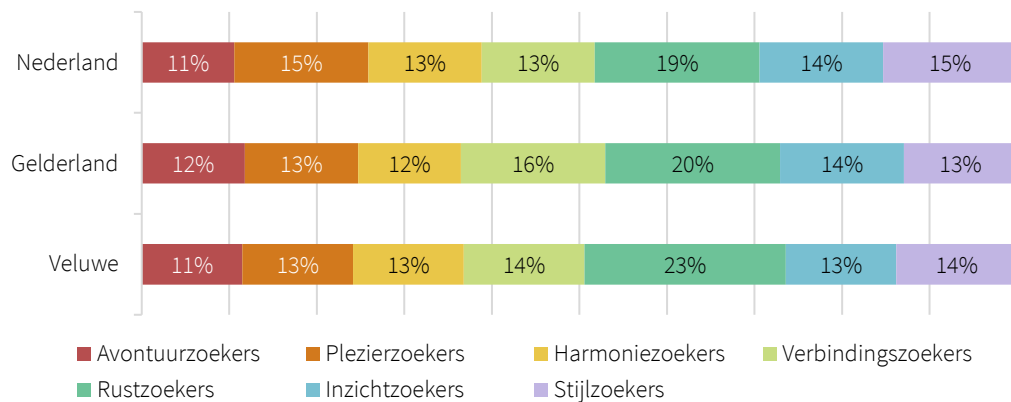
- Alle kernen hebben gemiddeld minder avontuurzoekers en plezierzoekers dan het landelijk gemiddelde.
- In vergelijking met het landelijk gemiddelde zijn er gemiddeld meer stijlzoekers in Ellecom, Spankeren, Laag-Soeren en De Steeg. Vooral Ellecom heeft veel meer stijlzoekers in vergelijking met het landelijk gemiddelde.
- Behalve Ellecom hebben alle kernen een even groot of groter percentage rustzoekers in vergelijking met het Nederlands gemiddelde.
- Bijna alle kernen hebben in vergelijking meer verbindingszoekers dan gemiddeld.
- 4 van de 7 kernen hebben gemiddeld meer harmoniezoekers in vergelijking met Nederland.

2.2.2 De vraag van de toerist

De volgende paragraaf kijkt naar de vraag van de toerist die naar het gebied komt. Het is belangrijk om te weten welke toerist naar Rheden komt, zodat hier op ingespeeld kan worden qua aanbod. Er zijn helaas geen specifieke gegevens op het niveau van Rheden beschikbaar, dus we hebben gebruik gemaakt van provinciale en regionale cijfers.

Figuur 2.8 Leefstijlprofiel van de verblijfsgasten op de Veluwe ten opzichte van het profiel van de gemiddelde verblijfsgast in de provincie Gelderland en Nederland.

In dit geval zijn alleen de toeristische vakanties meegenomen en niet de vakanties op vaste standplaatsen, zoals een jaarplaats. De cijfers voor Nederland zijn op basis van de binnenlandse toerist.

Wat valt op?

- De verschillen tussen Nederland, Gelderland en de Veluwe zijn over het algemeen niet zo groot, vaak is het verschil +1% of -1%.
- Gelderland wordt gemiddeld minder vaak bezocht door plezierzoekers en stijlzoekers. Wel wordt Gelderland gemiddeld meer bezocht door verbindingszoekers in vergelijking met het landelijk gemiddelde.
- In vergelijking met het landelijk gemiddelde overnachten meer rustzoekers en minder plezierzoekers op de Veluwe.
- Gelderland wordt meer door verbindingszoekers bezocht dan de Veluwe, maar minder door rustzoekers.

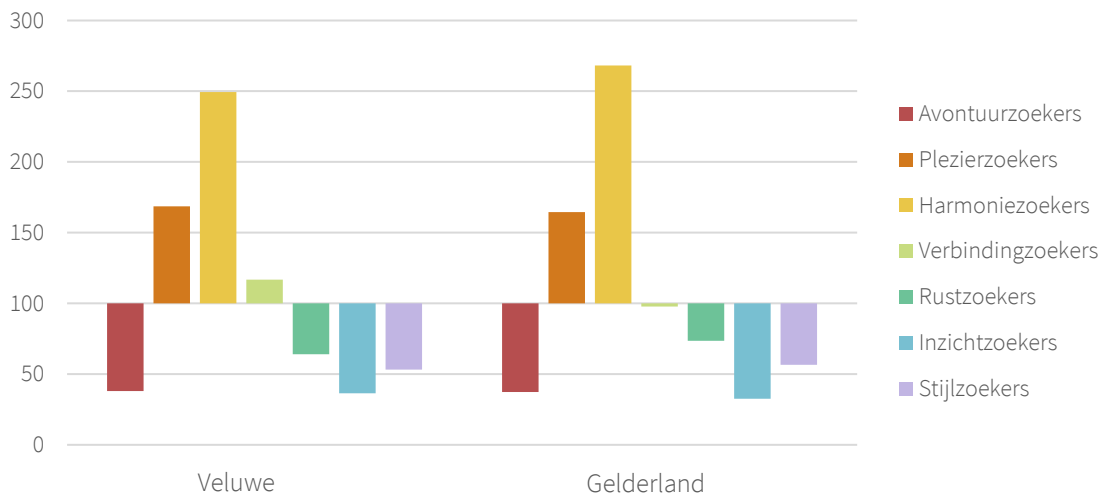
2.3 Vraag en aanbod

In de vorige paragrafen hebben we de vraag en het aanbod van de verschillende deelsectoren in Rheden in beeld gebracht. In deze paragraaf zetten we de vraag van de verblijfsgast⁴ en inwoner af tegen het aanbod. In onderstaande figuren zetten we vraag en aanbod tegen elkaar af op index. Dat betekent: een score boven de 100 duidt op relatief *veel* voorzieningen ten opzichte van de vraag, een score onder de 100 duidt op relatief *weinig* voorzieningen ten opzichte van de vraag⁵.

⁴ Helaas is er geen informatie beschikbaar over het leefstijlprofiel van de verblijfsgast die in de gemeente Rheden overnacht. Er is alleen informatie beschikbaar over het gemiddelde leefstijlprofiel van de verblijfsgast op de Veluwe en de provincie Gelderland. Aangezien verblijfsgasten meestal geen rekening houden met de grenzen van een gemeente: iemand die in Rheden in een hotel verblijft zal wellicht ook Doesburg bezoeken en iemand die in Brummen verblijft zal waarschijnlijk ook een bezoek brengen aan de Posbank, is het behulpzaam om deze analyse te vergelijken met de regionale analyse die is uitgevoerd in 2022 voor de Groene Metropoolregio. Daarbij is gebruik gemaakt van het gemiddelde leefstijlprofiel van de verblijfsgast in Gelderland. Daarom maken we in deze analyse voor de verblijfsrecreatie beide vergelijkingen.

⁵ Het gaat hier om een kwalitatieve analyse, waarbij we de leefstijlverdeling van de vraagzijde afzetten tegen de leefstijlverdeling van het aanbod. Het is belangrijk om te beseffen dat een ondervertegenwoordigd aanbod niet automatisch betekent dat er ook marktruimte is voor het betreffende segment, dit heeft ook te maken met het kwantitatieve aanbod (is er nog marktruimte voor bijvoorbeeld nieuwe bedden). Die analyse hebben we voor dit onderzoek niet uitgevoerd.

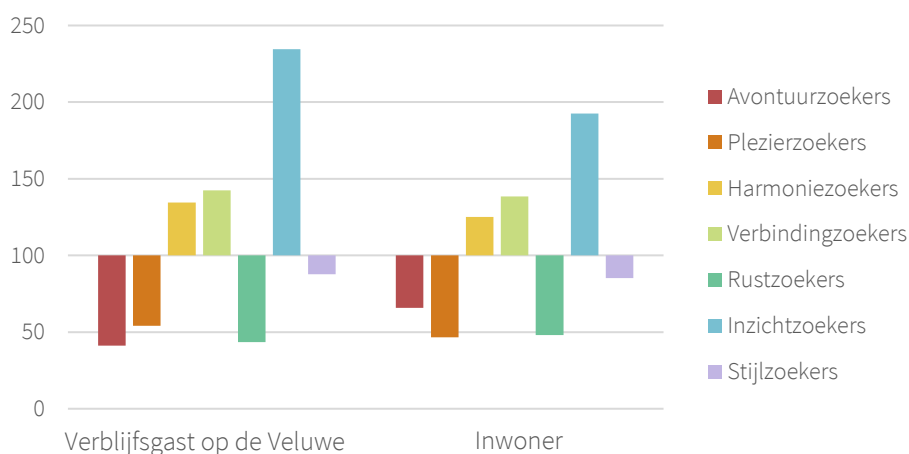
Figuur 2.9 Vraag en aanbod leefstijlen verblijfsrecreatie Rheden en verblijfs gast van de Veluwe en Gelderland tegen elkaar afgezet op index (100= in evenwicht).

Wat valt op?

- Er is beperkt verblijfsrecreatie aanbod in Rheden voor de avontuurzoeker, inzichtzoeker, stijlzoeker en in mindere mate rustzoeker.
- Voor de harmoniezoeker en plezierzoeker is er relatief veel aanbod.
- Als we deze conclusies vergelijken met de resultaten uit de vraag en aanbodanalyse voor de Groene Metropoolregio komt dit grotendeels overeen. De regio kent ook relatief weinig aanbod voor de stijlzoeker en avontuurzoeker, evenals de inzichtzoeker. Regionaal lijkt het aanbod voor de rustzoeker in evenwicht met de vraag. Een belangrijk verschil is dat er regionaal relatief weinig aanbod te vinden is voor de plezierzoeker (in Rheden is veel aanbod voor de plezierzoeker) en dat er veel aanbod is voor de verbindingszoeker ten opzichte van de vraag (in Rheden is het aanbod in balans met de vraag).

Figuur 2.10 Vraag en aanbod leefstijlen horeca ten opzichte van het leefstijlprofiel van de gemiddelde verblijfs gast in Gelderland en inwoner van de gemeente Rheden tegen elkaar afgezet op index (100= in evenwicht).

Wat valt op?

- Als we het horeca aanbod afzetten tegen het leefstijlprofiel van de gemiddelde verblijfsgast op de Veluwe en het leefstijlprofiel van inwoners van de gemeente Rheden zien we dat er voor de inzichtzoeker, verbindingszoeker en harmoniezoeker relatief veel aanbod is ten opzichte van de vraag.
- Voor de rustzoeker, plezierzoeker en avontuurzoeker is er relatief weinig aanbod ten opzichte van de vraag.
- Voor de stijlzoeker lijkt het aanbod nagenoeg in evenwicht te zijn met de vraag.

2.4 Conclusie

Hieronder zetten we de belangrijkste conclusies op een rij.

Aanbodanalyse

Het aanbod in de gemeente Rheden wordt met name gekleurd door de Inzichtzoeker. Deze doelgroep heeft de meeste keuzemogelijkheden in de gemeente in zowel dagrecreatie, verblijfsrecreatie als horeca. Belangrijke kanttekening bij de verblijfsrecreatie is wel dat Ardoer camping De Jutberg veruit de grootste beddenscapaciteit heeft van de gemeente. Dit heeft invloed op de kleuring van het verblijfsrecreatieve aanbod in de gemeente. De inzichtzoeker heeft de meeste keuzemogelijkheden (want veel kleinschalige verblijfsaccommodaties zijn aantrekkelijk voor deze doelgroep), maar de beddenscapaciteit is met 5% van het totaal aantal bedden in de gemeente Rheden heel erg beperkt.

Vraaganalyse

Zowel de vraag van de inwoners als de vraag van de toerist verschilt niet veel met het landelijk gemiddelde. De meest dominante leefstijl voor zowel de inwoners als de toeristen is de rustzoeker. Ook tussen het profiel van de inwoners in de kernen van Rheden zijn er geen grote verschillen waarneembaar. Alleen de kern Ellecom lijkt af te wijken van de rest van Rheden en het landelijk gemiddelde. Hier is de stijlzoeker het meest dominant.

Vraag en aanbod

Qua verblijfsrecreatie lijken er kansen te liggen voor de avontuurzoeker, stijlzoeker en inzichtzoeker. Als we naar de regio kijken lijken er ook nog kansen te liggen voor de plezierzoeker aangezien regionaal de vraag groter is dan het aanbod.

Met betrekking tot het horeca aanbod zien we kansen voor de avontuurzoeker, rustzoeker en plezierzoeker. Voor deze drie profielen is de vraag van zowel de inwoner als de verblijfsgast in de provincie en regio groter dan het beschikbare aanbod.

3. Relevante trends en ontwikkelingen

Welke kansen en bedreigingen zijn vooral relevant voor de vrijetijdssector in de gemeente Rheden. Hieronder hebben we een aantal algemene trends opgenomen (paragraaf 3.1) en enkele sectorgebonden trends die relevant zijn voor de gemeente Rheden (paragraaf 3.2 t/m 3.5).

3.1 Algemeen

- **Toename van het aantal huishoudens.** Nederland zal naar verwachting 9 miljoen huishoudens tellen in 2038. Deze groei zal voornamelijk komen door de groei van de eenpersoonshuishoudens naar 3,5 miljoen (NRIT, 2022). In Rheden zal tussen 2020 en 2035 het aantal huishoudens gaan stijgen met 2,62%. Na 2035 zal de groei afvlakken, maar groeit het aantal huishoudens nog wel met 0,34% tot 2050 (CBS, 2022).
- **Er wordt veel gebruik gemaakt van sociale media door bedrijven en consumenten.** Nederland telde begin 2023 in totaal 14,1 miljoen sociale mediagebruikers, een stijging van 3% ten opzichte van vorig jaar. WhatsApp is qua gebruikers het grootste social media platform in Nederland, gevolgd door Youtube, Facebook en Instagram. TikTok en Snapchat groeide het sterkste respectievelijk met 34% en 21%. Er was een flinke daling in het aantal twittergebruikers (-13%). Een groot deel van de Nederlandse bedrijven (80%) speelt hierop in door te communiceren via social media.
- **Meer online aankopen van kaartjes.** Online kaartjes kopen voor de bioscoop, een concert of een cultureel evenement groeide sterk van 9% in 2021, toen er volop beperkingen waren door de coronacrisis, tot 34% in 2022. Ook het kopen van kaartjes voor een sportevenement of -wedstrijd nam toe van 2% in 2021 tot 9% in 2022. Daarnaast gebruikt 90% van de Nederlanders de smartphone voor internettoegang. Het wordt normaler om online kaartjes voor iets aan te schaffen (NRIT, 2022).
- **Kansen vergrijzing.** In Nederland en Europa neemt de vergrijzing steeds meer toe. Deze vergrijzing zorgt voor kansen in de vrijetijdssector. De ouderen geven liever geld uit aan weekendjes weg en vakanties dan aan retailers. Voor aanstaande ouderen (nu 56-66 jaar) staan vakanties en weekendjes weg met stip op nummer 1 met 42% van hen die daar meer tijd aan wil besteden (NRIT, 2022).

3.2 Verblijfsrecreatie

- **Toename inkomend toerisme.** Het internationaal toerisme naar Nederland is in 2022 hersteld tot 79% van het niveau van 2019 (pré-corona). Steeds meer buitenlandse gasten kiezen voor Nederland als bestemming voor een korte of lange vakantie. De belangrijkste herkomstlanden qua volume zijn Duitsland (Nordrhein-Westfalen en Niedersachsen), België (Vlaanderen) en het Verenigd Koninkrijk; China en in iets mindere mate Amerika zijn belangrijke groeimarkten. Het inkomend toerisme in Nederland is een groeimarkt en het NBTC verwacht dat deze groei de komende jaren verder doorzet (NRIT, 2022).
- **Nederlanders geven meer geld uit aan vakantie.** In 2021 groeide de Nederlandse economie weer met 4,8% na een krimp van 3,7% in 2020. Eénderde van de vakantiegangers zegt dit jaar meer geld dan voorheen aan de vakantie uit te willen geven. Een meerderheid (58%) zegt evenveel uit te geven als voor de coronapandemie. Slechts 9% houdt de hand op de knip en bezuinigt door korter op vakantie te gaan. Een kwart geeft tussen de 1.000 en 2.000 euro uit aan de vakantie. Gevolgd door een vijfde die tussen de 2.000 en 3.000 euro verwacht uit te geven. Tussen de 500 en 1000 euro wordt uitgegeven door 17% van de Nederlandse vakantiegangers (NRIT, 2022).

- **Meer verhuur en schaalvergroting.** Het aantal campings en slaapplekken bij campings neemt af, zowel landelijk als op de Veluwe. Bij bungalowparken neemt de totale capaciteit aan slaapplekken toe, terwijl het aantal accommodaties afneemt. Dit betekent dat de capaciteit per bedrijf toeneemt; er is sprake van schaalvergroting. Deze landelijke trend – van omzetting en transformatie (meer capaciteit in vakantiewoningen en verhuuraccommodaties) en een afname van kampeergebieden – zien we ook op de Veluwe (CBS, 2020). Kampeergebieden bieden steeds vaker verhuuraccommodaties aan, zoals stacaravans, chalets, glamping tenten en trekkershutten. Dit zorgt voor een kwaliteitsimpuls van het ‘traditionele’ kampeeraanbod en verlenging van het toeristische seizoen.
- **Toename aantal luxe accommodaties en bijzondere vormen van verblijfsrecreatie.** Zo kwamen er meer hotels met vier (+266 hotels) en vijf sterren (+55 hotels) bij. Deze groei ging ten koste van hotels met 1 of 2 sterren (-81 hotels). (NRIT, 2022). Daarnaast zien we op de Veluwe ook meer bijzondere verhuurobjecten, zoals een holle boomstam-hut op Camping de Pampel, een drakeni op Camping 't Schinkel en de *tiny houses* op Droompark Beekbergen.
- **Kleine meerderheid houdt rekening met duurzaamheid tijdens het kiezen van een vakantie.** De meeste Nederlanders (78%) zegt rekening te houden in hun dagelijks leven met klimaatverandering. Bij 55% van de Nederlanders is de intentie er om rekening te houden met klimaatverandering als zij een vakantiebestemming kiezen. Dit is lager dan het Europees gemiddelde (67%). In werkelijkheid is dit anders. Zo willen de meeste jongeren nog steeds met het vliegtuig op vakantie (57%) of naar een verre bestemming (33%). De 30-64-jarigen en 65-plussers willen dit minder (NRIT, 2022).

3.3 Buitenrecreatie

- **Behoeft aan uitstaan neemt toe.** Het ‘uit-staan’ en tijd hebben om tot rust te komen in deze hectische maatschappij wordt steeds belangrijker. Hierbinnen zien we onder andere een groei van natuurbeleving waarbij men onthaast door te fietsen en te wandelen in de natuur. Daarnaast onderneemt zo’n 87% van de Nederlanders buitenrecreatieve activiteiten. Dit aandeel is de afgelopen jaren ongeveer gelijk gebleven. Binnen het segment buitenrecreatie zijn wandelen en fietsen erg populair (Bron: Waardevol Toerisme Gelderland, Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, 2020).
- **Buitenrecreatie vs druk op de buitenruimte.** Het binnenlands toerisme zal naar verwachting groeien, wat kan leiden tot een toenemende druk. In stedelijke gebieden kan een grotere druk worden verwacht, mede door de groei van de horeca. Ook in niet-stedelijke gebieden kunnen we een toenemende druk verwachten in de natuurgebieden, omdat men meer behoefte heeft aan onthaasten en ontspannen in de natuur. De toenemende toeristische druk betekent niet direct een toenemende mate van negatieve effecten. Het kan ook kansen opleveren. (Bron: Waardevol Toerisme Gelderland, Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, 2020).
- **Wandelen neemt toe.** Steeds meer mensen wandelen. De meest voorkomende wandelmotieven zijn ontspanning (68%), fit en gezond worden of blijven (62%), natuurbeleving (56%) en er even tussenuit (55%) (NRIT, 2022).

3.4 Dagrecreatie

- **Meest ondernomen dagrecreatie activiteiten.** Tijdens een vakantie in Nederland zijn de meest ondernomen dagrecreatie activiteiten het bezoeken van een natuurgebied (57%) of stad/dorp (48%), het maken van een wandeltocht (45%), winkelen (45%), het maken van een stadswandeling (42%), naar het strand of een plas gaan (39%) en het maken van een fietstocht (38%). Een kwart van de Nederlanders wil een museum, attractiepark of dierentuin bezoeken. Jongeren (18-34 jaar) willen vaker naar een strand of plas (48%), dierentuin of attractiepark (32%) en een actief uitje ondernemen (25%). In de leeftijdsgroep van 35 tot 50 jaar is waterrecreatie (38%) populair. Ook staat het attractiepark (36%) en een actief uitje (26%) hoger op het wensenlijstje. Bij de jonge senioren (51-64 jaar) is het bezoeken van een natuurgebied (65%) en stad/dorp (57%) populair. Verder is bij hen een fietstocht (49%) duidelijk in trek. Dat is ook het geval bij Nederlanders van 65 jaar of ouder die daarnaast meer musea bezoeken (NRIT, 2022).
- **Toeristen laten zich sturen naar minder drukke locaties.** Toeristen laten zich daadwerkelijk verleiden tot het bezoeken van locaties waar het minder druk is blijkt uit onderzoek en ervaringen van DMO's. Het bezoek aan minder bekende hotspots leidt niet tot een slechtere vakantie-ervaring (NRIT, 2022).
- **Maatwerk en authenticiteit.** Twee trends die we vaak gecombineerd terugzien in de sector. De consument wil een uniek en persoonlijk product én de interesse in de lokale cultuur en producten uit de streek is populair. Bovendien wil de consument zélf kunnen kiezen. Het verband tussen *de locatie* en een activiteit, horecagelegenheid, evenement of verblijfsaccommodatie is relevant: is het typisch 'van hier', is het verbonden met de streek, is het authentiek.

3.5 Horeca

- **Gezond genieten.** De laatste jaren is aandacht voor gezondheid en voeding in de samenleving onverminderd toegenomen. Bepaalde groepen consumenten zijn zich steeds meer bewust van de effecten van voeding en vertalen dit door in hun bestellingen bij (en keuze voor) horecabedrijven. Gezonde horeca-concepten zijn ook groeiende. Denk aan saladebars, sappen- en smoothiezaken. (Koninklijke Horeca Nederland, Rabobank trendanalyse, 2020).
- **De horecasector heeft concurrentie uit andere sectoren.** Tijdens de coronapandemie zijn bestedingen aan eten en drinken verschoven van de horeca naar supermarkten, speciaalzaken en online boodschappen- en bezorgdiensten. Een deel van deze verschuiving zal blijvend zijn. Dit merken vooral de cateraars en (bedrijfs)kantines. Voor restaurants is de impact van de nieuwe concurrenten naar verwachting minder groot. Mensen willen toch de beleving van uit eten gaan en zijn - tot op zekere hoogte - ook bereid daar geld aan uit te geven. De voorwaarde is wel dat restaurants zich voldoende weten te onderscheiden en inzetten op beleving (NRIT, 2022).

Ilio's Wood Store

4. Beleidsmatige en organisatorische kaders

4.1 Bestaand beleid en regionale context

Een aantal lokale en regionale ontwikkelingen en kaders zijn relevant voor dit toekomstbeeld op recreatie en toerisme. Hieronder hebben we degene die het meest relevant zijn kort samengevat.

4.1.1 Lokaal beleid en context

Omgevingsvisie buitengebied Rheden, 2019

In de omgevingsvisie buitengebied Rheden staan de volgende hoofdlijnen centraal:

- Een sterke maatschappelijke samenhang tussen het gebied en de mensen die er leven, wonen, recreëren en werken.
- Een sterke beleefbare samenhang op de overgangen tussen hoog en laag (ecologische, cultuurhistorische en toeristisch-recreatieve samenhang).
- Goede en duurzame samenhang tussen gebruik, fysieke kenmerken en kwaliteiten van het gebied (bijvoorbeeld robuuste natuur, natuur inclusieve landbouw, beheerste recreatiestromen, meer aandacht voor beweging, duurzaam vervoer, benutten van natuurlijke grondwaterstromen en duurzame energie).
- Vitale functionele samenhang (bijvoorbeeld landbouwproductie met zoveel mogelijk lokale afzet, meer toeristisch-recreatieve arrangementen tussen verschillende plekken, voorzieningen en bedrijven en meer verbanden tussen de dorpen en het buitengebied).
- Beleefbare samenhang in de tijd tussen verleden, heden en toekomst.
- Samenhang met de ‘buitenwereld’ moet een wederkerige samenhang worden: *“Wij zijn een geliefd bezoekersdoel en willen dat ook blijven. We willen de verantwoordelijkheden voor een duurzame relatie niet alleen bij onze eigen bewoners maar ook bij onze bezoekers leggen. Dit kan zich bijvoorbeeld uiten in beperkingen van de toegankelijkheid”*.
- Sterkere informatiesamenhang dan nu tussen de fysieke omgeving en de virtuele omgeving van data en informatie over en van ons gebied.

Binnen recreatie en toerisme gaan de meeste vragen voor de toekomst over o.a.:

- Effecten van R&T op de leefomgeving (de drukte in het hoogseizoen, spreiding in tijd en ruimte)
- Meer behoefte aan ruimte voor ontwikkeling vanuit ondernemers.
- Uitdaging om iets gebiedsdekkends te organiseren door de vele verschillende grondeigenaren.
- De vraag of er wel voldoende geëxperimenteerd en geïnnoveerd wordt door de toeristisch-recreatieve sector en of men daar ook genoeg ruimte voor krijgt.

Verbindend verleden erfgoednota Rheden 2017-2021

In de erfgoednota wordt Rheden gepositioneerd als buitenplaats van Nederland: *“Rheden maakt deel uit van het gebied langs de Veluwezoom dat inmiddels bekendheid heeft gekregen als de landgoederenzone Gelders Arcadië. Dit gebied is wat betreft het grote aantal landgoederen en buitenplaatsen te vergelijken met een zone als de Stichtse Lustwarande. De gemeente telde van oudsher 36 landgoederen en historische buitenplaatsen waarvan tegenwoordig nog achttien als zodanig herkenbaar zijn. In oppervlakte gemeten is Rheden de tweede groene erfgoedgemeente van Nederland.”*

De visie wordt als volgt samengevat: *"Verbindend verleden: in ons verleden zoeken wij de basis voor onze toekomst"*. Deze visie is uitgewerkt in 3 thema's:

- Behoud en ontwikkeling: duurzaam in stand houden van erfgoed dat mee kan groeien met de tijd.
- Kennis vermeerderen en delen: verbindend verleden.
- Beleving en promotie: beleef het verleden.

Voor dit laatste thema wordt benoemd dat Erfgoed een betere bijdrage kan leveren aan het onder de aandacht brengen van de unieke kwaliteiten van de gemeente zodat deze door een breder publiek beleefd kunnen worden. Met name evenementen waar erfgoed een centrale rol in speelt worden als kans benoemt. Wel wordt de volgende kanttekening geplaatst: *"Beleving en promotie volgen op behoud en ontwikkeling en het vermeerderen en delen van kennis. Pas als erfgoed er goed onderhouden bijstaat en -ligt en er voldoende kennis over aanwezig is, kunnen we er aan werken om het erfgoed over het voetlicht te brengen en kan het als economische drager en motor functioneren."*

Economische Bloei, visie en uitvoeringsprogramma Gemeente Rheden, juli 2022

In 2022 heeft de gemeente Rheden een nieuwe economische visie met actieprogramma opgesteld. Daarin wordt o.a. de ambitie genoemd om kansen in toerisme en recreatie te verzilveren. Onder deze ambitie zijn de volgende doelstellingen geformuleerd:

- *We willen een sterke branding van het aanbod en de kwaliteiten van de gemeente Rheden.*
- *We willen kansen verzilveren voor meer werkgelegenheid op het gebied van recreatie en toerisme, in aansluiting op de beroepsbevolking en in evenwicht met de (groene) leefomgeving.*
- *We willen initiatieven en ondernemers aan elkaar verbinden.*

Er wordt o.a. het volgende streefbeeld geschetst:

"[...] We laten ons inspireren door het verleden toen onze gemeente al dé plek was om te recreëren. willen terug naar onze wortels en het toeristisch-recreatieve klimaat uit oude tijden laten herleven. [...] Het rijke cultuurhistorische erfgoed -in brede zin- van de gemeente en de regio gaan we beter inzetten als één van de dragers voor onze economie, waarbij we in de communicatie ook de verbinding met Gemeente Rheden 450 jaar goed kunnen leggen. Daarom willen we gastvrij zijn voor bezoekers aan onze gemeente, hen meer richting geven aan hun bezoek en er samen voor zorgen dat het ook leidt tot meer bestedingen in de gemeente Rheden. [...] Duurzame groei van het toerisme is ook goed mogelijk, door te zorgen voor een betere spreiding van de bezoekers over de hele gemeente. Dit vermindert de druk op de natuur rondom de Posbank, zonder het gebied op slot te hoeven zetten. [...] Branding van het aanbod binnen de gemeente, in combinatie met meer beleving en levendigheid in de dorpskernen, kan zorgen voor onderling samenhang tussen het aanbod, die nu nog grotendeels ontbreekt. Er liggen kansen voor de ontwikkeling van aanbod gericht op meerdaags-toerisme."

Masterplan Welkom Veluwezoom, mei 2022

Het Masterplan Welkom Veluwezoom uit mei 2022 is de uitwerking van het principeplan waarover door de gemeenteraad van Rheden en de gemeenteraad van Rozendaal in februari 2022 een besluit is genomen. De essentie van het principeplan is als volgt geformuleerd: *"het terugbrengen van de balans tussen recreatie en natuur. Het gaat om het verwelkomen van bezoekers op de Veluwezoom, zonder dat dit overlast veroorzaakt aan natuur en aan de inwoners van Rheden en Rozendaal"*.

In het Masterplan zijn actielijnen opgesteld rond zes thema's:

- Natuur: bescherming, beleving en ontwikkeling
- Ontvangstlocatie: bezoekerscentrum en herstelplan Heuven
- Station en omgeving: inrichting en verbinding bezoekerscentrum

- Regionale spreiding bezoekersstromen en ondersteuning lokale economie
- Minder en veiliger verkeer in de natuur
- Optimalisatie gebruik parkeerplaatsen

Daarnaast wordt het volgende streefbeeld geschetst:

*“De Veluwezoom is ook in 2030 bijzonder populair in Nederland. Mensen komen speciaal voor het **unieke landschap**, de natuur en het erfgoed die beter beleefbaar zijn. [...] Het heidegebied boven op de Posbank is **stiller** geworden nu de meeste auto’s en motoren beneden blijven. **Wandelaars** belopen vele paden en **fietzers** komen in groten getale: wielrenners, recreatieve fietsers en MTB-ers hebben elk hun eigen route. [...] De toeloop is groter geworden op de **flanken van de Veluwezoom**: Landgoed Heuven en Beekhuizen en ook de Carolinahoeve worden door meer mensen gevonden. **Aantrekkelijke parkeerplaatsen** bieden mensen een plekje en heldere informatiesystemen zorgen voor goede spreiding van verkeer. [...] Opvallend is de toename van bezoekers vanuit station Rheden, sinds dit een **NS-buitenpoort** werd waar bezoekers gastvrij onthaald worden. Gedurende de hele week stappen sportieve bezoekers hier direct het Nationaal Park Veluwezoom binnen vanuit de trein en ook de bus. [...] Vanuit **Station Rheden Posbank** kunnen mensen kiezen uit diverse Veluweroutes die ook fraai verbonden zijn met het IJsseldal. [...] Veel van deze bezoekers passeren minstens één keer landgoed Heuven met het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten. Dit is een **veelzijdige en aantrekkelijke ontvangstlocatie** geworden. [...] Door subtiele ingrepen in het landschap lijkt het landgoed Heuven trouwens ook **groter** geworden. De flanken van de stuwwal tot aan de rivier zijn zichtbaarder geworden. Betere doorkijkjes, aantrekkelijkere routes en **recreatieve levendigheid** in het dorp leiden ertoe dat meer Rhedenaren zich inwoner voelen van de Veluwezoom. [...] Maar de Veluwezoom reikt verder dan Rheden. Er vindt **actieve spreiding** plaats naar Rozendaal, Velp, Dieren, Brummen, Eerbeek, Laag-Soeren en Arnhem Noord. Een handige website en diverse apps leiden bezoekers naar plekken die passen bij hun wensen, zoals een startplek voor MTB-ers. Hiervoor bestaat er een goede **samenwerking** tussen ondernemers, overheden en marketingorganisaties in de zuidoostflank van de Veluwe.*

Structuurvisie Dieren, maart 2019

In de structuurvisie wordt Dieren als volgt omschreven: “Dieren heeft zich in het verleden in relatief korte tijd ontwikkeld van een bescheiden agrarisch dorp tot een centrum van nijverheid met opvallend veel ambachtelijke bedrijfjes, handwerklieden, winkels, zakenmensen en industrie. Wij willen deze historische identiteit beter zichtbaar maken en denken dat dit ook vandaag de dag nog volop kansen biedt..”

[...]

“Dieren beschikt in dat opzicht over een aantal bijzondere omgevingskwaliteiten, de ‘Dierense parels’, waarmee het zich kan profileren. Wij streven ernaar de bekendheid en beleefbaarheid van deze parels te vergroten.”

[...]

“Evenementen kunnen een positieve bijdrage leveren aan de ‘Dierense trots’ en de samenhang in het dorp vergroten. Evenementen zorgen voor beleving en leveren ook in economisch opzicht veel op.”

De volgende acties m.b.t. recreatie en toerisme worden specifiek benoemd:

- Dierense parels op de kaart zetten

Door middel van de website ‘Rheden op de kaart’ de zichtbaarheid en naamsbekendheid van de Dierense parels vergroten. Dit is opgezet door vrijwilligers en de wens is om een nieuwe versie van de website te ontwikkelen waarin de toegankelijkheid voor bezoekers meer aandacht krijgt. Het is echter onduidelijk of dit gaat lukken.

- NS-wandelroute langs Dierense parels

Inventariseren of de populaire NS-wandelroute enigszins verlegd kan worden om zo meer van het dorp te ervaren alvorens de wandelaar het dorp uit loopt. Hoewel dit naar verwachting organisatorisch een uitdaging zal zijn liggen hier wel kansen.

Structuurvisie kleine kernen, voorjaar 2016

De structuurvisie kleine kernen geeft richting aan de strategie, het beleid en de plannen voor De Steeg, Ellecom, Spankeren en Laag-Soeren. In de structuurvisie zijn verschillende ambities opgenomen, waaronder een ambitie over recreatie en toerisme. Hierin staat:

“Wij willen de beleefbaarheid van onder meer het landschap, de cultuurhistorie, het water en de natuur vergroten. [...] In de uiterwaarden zijn recreatie en toerisme hoofdzakelijk gekoppeld aan het open, agrarische en waterrijke landschap en op de Veluwe aan bos- en natuurgebieden. In het overgangsgebied staan de dorpen en landgoederen centraal. Het bezoeken van evenementen is in trek, verhoogt de belevingswaarde en levert in economisch opzicht veel op. Wij willen hierop inspelen door evenementen en andere activiteiten aan te trekken, die goed aansluiten op de unieke kenmerken van onze gemeente, zoals de landgoederen, kastelen en buitenplaatsen, de Veluwse natuur, het buitengebied en de culturele sector.”

Structuurvisie Rheden, 2014

In de Structuurvisie Rheden uit 2014 wordt het volgende beeld geschetst van Rheden in 2030:

*“In 2030 is Rheden een dorp waar rustig wonen, **werken en leven in een prettige en veilige leefomgeving** nog hoog in het vaandel staan. De gemeente geeft in haar beleid, regelgeving en bestemmingsplannen voldoende ruimte en heeft de juiste randvoorwaarden geschapen, zodat bewoners en organisaties hun kansen kunnen pakken. [...] Zo zijn er **aantrekkelijke evenementen en daghoreca op het dorpsplein**, overigens niet alleen voor toeristen maar zeker ook voor de Rhedenaren zelf. Langs de belangrijkste routes van het dorp zijn **diverse bed & breakfast-voorzieningen** te vinden in een **gemengd gebied met wonen, kleinschalige bedrijvigheid en voorzieningen op buurtniveau**. De vele toeristische en recreatieve hoogtenpunten in de directe omgeving van Rheden, waaronder de Posbank, uiterwaarden, het Rivierklimaatpark IJsselpoort en Rhederlaag zijn optimaal met elkaar verbonden. De Groenestraat en een -al dan niet vaste- verbinding voor fietsers en wandelaars tussen Rheden en Rhederlaag zijn hierin belangrijke schakels. [...] In de Groenestraat bevinden zich de winkels, die zich ondanks de toename van internetverkoop, hebben weten staande te houden door zich te onderscheiden in service en kwaliteit. Aan het dorpsplein bevindt zich (dag)horeca. Regelmatig vinden hier **evenementen plaats, zoals (seizoens)markten met streekproducten**. Het centrum van Rheden **nodigt uit om even te stoppen voor of na een bezoek aan een van de toeristische hoogtenpunten** in de omgeving. [...] Aan de zuidflank van Rheden bevindt zich een groene buffer tussen de A348 en het dorp. Dit parkachtige gebied is vrij toegankelijk voor bewoners en recreanten. [...] Daarnaast zijn er **allerlei andere recreatiemogelijkheden**, zoals paden voor wandelaars, hardlopers en fietsers, en is er een skatebaan, kanovijver, strandje en ruimte voor (sportieve) evenementen zoals het jaarlijkse kinderkamp Rhevak. Ook de kinderboerderij is onderdeel van het park en, bij voldoende behoefte, is er ruimte voor volks- en moestuintjes. Naast het openluchtwembad biedt De Hangmat passende **faciliteiten voor diverse sporters**. [...] Aan de westzijde van Rheden sluit het park naadloos aan op het landelijk gebied van Worth Rheden. Hier gaan de voetpaden over in struinpaden, die aansluiten op de paden in het buitengebied en **Rheden zodoende op een natuurlijke wijze verbinden met haar groene omgeving**.”*

De structuurvisie Rheden is al wat ouder en enkele ambities zijn al gerealiseerd zoals project Zuidflank in 2023 met een recreatief pad, dorpspark De Laak, natuurspeeltuin, kunstwerken een pumptrack en

een buurttuin door samenwerking van gemeenten en inwoners. De ambitie om de overnachtingsmogelijkheden te verruimen met kleinschalige verblijfsaccommodatie is nog steeds een wens.

Gebiedspaspoort Buitengebied Laag-Soeren 2020

Het gebiedspaspoort Buitengebied Laag-Soeren gaat over het voormalige kuuroord dat van oudsher vele recreanten en bezoekers trekt. Tegenwoordig ontvangt het vele wandelaars, fietsers, ruiters, campinggasten en natuurliefhebbers. Expliciet staat benoemd dat in het buitengebied van Laag-Soeren geen behoefte is aan grote drukte aangezien de rust en de natuur het unique selling point vormen. Wel is de volgende opgave ontwikkeld voor Recreatie & Toerisme: *“Kleinschalig toerisme gericht op beleving van cultuurhistorie en landschap faciliteren”*.

Hieronder vallen de volgende deelopgaven:

- *“Waarborg de balans tussen toerisme en natuur.”*
- *“Er moeten voorzieningen getroffen worden voor het toerisme [...] die passen binnen het karakter van het gebied.”*
- *“Het is beter om het toerisme te richten op recreanten en niet op grootschalig verblijfstoerisme.”*
- *“Paarden horen bij het gebied, maak hiervoor recreatieve ontwikkelingen mogelijk.”*
- *“Houdt accommodaties voor verblijfstoerisme kleinschalig.”*

Structuurvisie Velp, 2017

In de structuurvisie wordt de visie “Volledig Velp” gepresenteerd waarin het volgende gezegd wordt over recreatie en toerisme in Velp:

“Velp profiteert te weinig van het toerisme op de Veluwe. Er zijn weinig verblijfsmogelijkheden in Velp, er zijn bijvoorbeeld geen hotels. Velp wordt te weinig gepromoot als het gaat om recreatie. Hoe zorg je ervoor dat de toerist/recreant Velp gaat zien in combinatie met de Veluwe? Hoe oogst je uit de omgeving? De Veluwe en de Posbank trekken veel bezoekers, maar die bezoekers worden nu nog te weinig verleid om ook naar Velp te gaan. [...] Toerisme en recreatie zien wij vooral als een kans om een breder draagvlak voor voorzieningen te krijgen die je ook als bewoner wilt gebruiken. Denk hierbij aan een extra restaurant, een extra fietsroute, een extra sportief evenement, een extra persoon waarmee je op een terrasje kunt kletsen of een extra klant in de winkel.

Wij willen Velp ontwikkelen tot een dorp met een vakantiesfeer. Als je er woont is dat een van de woonkwaliteiten, als je er op bezoek komt ben je er even uit. Als je in de regio op vakantie bent ga je ook naar Velp en ja, Velp is een uitvalsbasis voor een bezoek aan de regio.

Hier worden de volgende relevante ambities in benoemd welke nog niet gerealiseerd zijn en eventueel verder verkend zouden kunnen worden:

- Verbeteren van de verbinding van het dorp met zijn landelijke gebied.
- Verblijfskwaliteit in de openbare ruimte moet omhoog. *“Hierbij is niet alleen het burgerperspectief bepalend (wat wil de buurt), maar ook het perspectief van de toerist/recreant: waar zou je willen verblijven, hoe kan het beter en is het interessant?”*
- Iconische projecten: Om een vakantiegevoel in Velp te creëren zijn plekken, objecten of gebieden nodig waar mensen zichzelf zouden fotograferen als ze op vakantie of een dagje uit zijn.

4.1.2 Regionaal beleid en context

Gelders Arcadië Karakteristieken en ambities Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen 2016

De visie Gelders Arcadië is een bovengemeentelijke samenwerking tussen Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal en Wageningen. *“Met deze visie wordt ingezet op het behoud en de versterking van de landgoederenzone als geheel alsmede de bouwstenen ervan, de ruimtelijk identiteitsdragers”.*

“De visie in hoofdlijnen richt zich op behoud van de herkenbaarheid van Gelders Arcadië en de benutting van kansen tot versterking van de herkenbaarheid met focus op de volgende aspecten: A. De Rijke Collectie, B. De Gradiënt, C. Structuren, D. Stadhouderslandschap”

Binnen deze aspecten worden de volgende relevante ambities genoemd:

- **Vergroten van zichtbaarheid en beleefbaarheid** van zowel individuele buitenplaatsen en landgoederen als ensembles van landgoederen inclusief de historische objecten, structuren en landschappen. Deze versterken als ruimtelijke identiteitsdragers.
- Inzetten op **herkenbaarheid van historische structuren en elementen in stedelijk gebied** en kansen benutten tot versterking van de herkenbaarheid (inspiratiebron bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen).
- **Vergroten van de beleefbaarheid van de gradiënt** (zichtlijnen, panorama's, sprengbeken, reliëf) en het arcadische landschap in de drie zones stuwal-plateau, overgangszone, rivierzone.
 - Historische zichtlijnen en panorama's waarborgen en zo nodig herstellen.
 - Uitzichten (belvederes) meer als attractie profileren.
 - Vergroten van de beleefbaarheid van de rivieren.

Belevingsgebieden IJsselvallei – Inventarisatie stamkapitaal 2022

Dit document is een inventarisatie van toeristisch-recreatieve belevingsgebieden in de IJsselvallei.

Over het huidige recreatieve aanbod wordt onder andere het volgende gezegd:

- Er is een lage concentratie horeca te vinden in de delta van de IJssel, het gebied rondom Nijbroek en het gebied ten zuiden van de IJssel rondom Doesburg.
- Buiten het stedelijk aanbod en het aanbod gelieerd aan de Veluwe, kent het gebied weinig grote publiekstrekken, met Thermen Busloo en Rhederlaag als belangrijkste uitzonderingen.
- Aan de Gelderse kant ligt de focus sterk op de Veluwe en vormt het gebied tussen de flanken van de Veluwe en de IJssel een minder ontwikkeld gebied. Zeker in het zuiden, waar de afstanden tussen de Veluwe en IJssel zeer klein zijn, oriënteert de toeristisch-recreatieve sector zich overwegend op de Veluwe.

De volgende twee relevante ontwikkelgebieden worden benoemd:

- Doesburg en de Oude IJssel
Vanuit de oude Hanzestad is de omgeving rijk aan IJssel-verhalen. Het Veluwemassief is goed zichtbaar en tussen Rheden en Dieren ligt Middachten en de Lamme IJssel als interessante bezienswaardigheden. Het Zwarte Schaar en - vooral - de Oude IJssel heeft veel potentie.
- Rivierklimaatpark IJsselpoort
Van Westervoort waar de IJssel zich afsplitst van de Nederrijn tot en met Rhederlaag ontstaat een gevarieerd rivierengebied met meervoudig ruimtegebruik, natuur, landbouw, waterhuishouding, en veel toegevoegde waarde voor recreatie.

Er wordt geconcludeerd dat op 5 niveaus; Rivierparken, IJsseltransferia, Bezoekerscentra langs de IJssel, Schakels toeristisch-recreatieve netwerk en knooppunten, het van belang is om **de beleefbaarheid te verbeteren**. **Beleving en storytelling** dienen meer aandacht te krijgen. Daarnaast wordt geadviseerd om **samenwerkingen te verkennen** tussen alle relevante overheden (de gemeenten, de veiligheidsregio's, de provincies, de waterschappen, de Rijksoverheid en diens uitvoeringsorganisaties zoals Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat), drinkwaterbedrijven, boeren, natuurorganisaties, kennisinstellingen, particuliere bedrijven, musea, landgoederen, lokaal historische verenigingen en anderen.

Waardevol toerisme provincie Gelderland 2020

Dit document is een inventarisatie van hoe het gedachtengoed van waardevol toerisme in de praktijk vormgegeven kan worden, op welke manier het thema speelt en hoe er al aan wordt gewerkt door de verschillende regio's in de provincie Gelderland.

In de analyse komt onder andere naar voren dat in de regio's Arnhem-Nijmegen (waar Rheden onder valt) en Veluwe (aangrenzend) de leefbaarheid gebaat is bij het managen van de toeristische druk (op sommige plekken of tijdstippen) door deze te verminderen (bijv. door te spreiden in tijd of ruimte).

Vervlochten Regio – Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen 2022

In dit rapport worden kansen beschreven voor versterking van natuur, landschap, water en erfgoed in de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen.

De belangrijkste ambitie van de regio Arnhem-Nijmegen is om een groene groeiregio te zijn. De regio is aantrekkelijk door unieke waarden op het gebied van natuur, landschap, cultuurhistorie en water. Deze unieke waarden wil de regio behouden, versterken en uitbreiden.

Voor de Veluwezoom worden de volgende ambities en kansen benoemd:

- *“Behoud van de ruimtelijke kwaliteit en het versterken van de samenhang van Gelders Arcadië. De hoofddragers van het recreatieve netwerk zijn de doorgaande routes langs de rivieren. Voor de spreiding van de recreatieve druk wordt ingezet op verbindingen met de natuurgebieden aan ‘de overkant’; het Middengebied en de Liemers. De NS-stations zijn mogelijke ontwikkellocaties voor recreatieve poorten. Deze poorten vormen startpunten van recreatieve routes en dragen bij aan een betere recreatieve spreiding.”*
- *“Natuur inclusieve landschappen [...]Kansrijk is een integrale aanpak van de dijkversterkingen samen met natuurontwikkeling en de ontwikkeling van een recreatief netwerk ('gastvrije dijken').”*

4.1.3 Belangrijkste conclusies

In dit deelhoofdstuk zijn een aantal lokale en regionale beleidsdocumenten samengevat. In deze paragraaf zetten we de belangrijkste conclusies aan de hand van een aantal thema's op een rij:

- **Leefbaarheid**
Het gebied waar Rheden zich in bevindt wordt in gewoond, gewerkt en gerecreëerd. In meerdere stukken komt naar voren dat een duurzame ontwikkeling en balans tussen de leefbaarheid van de inwoners (zowel mens als dier) en recreatie en toerisme, het uitgangspunt moet zijn.
- **Natuurlijke waarde**
Met de Veluwezoom in het noordwesten en de IJssel in het zuidoosten kent Rheden een zeer divers natuurlijk pallet. Deze natuurlijke waarde is één van de kernkwaliteiten van Rheden en zorgt ook voor een groot aantal bezoekers aan de gemeente, met de Veluwezoom als grote trekker en de IJssel als potentieel ontwikkelgebied. Het behoudt en de bescherming van deze natuur wordt bijna

overal onderstreept als belangrijk uitgangspunt. Dit zal ook in de visie een randvoorwaarde moeten zijn.

- **Natuur- en cultuurbeleving**

Zowel de IJssel als de landgoederen en buitenplaatsen van Gelders Arcadië worden als potentiële ontwikkelgebieden benoemd om door middel van het toevoegen van beleving en storytelling deze gebieden recreatief aantrekkelijker te maken. Enerzijds brengt dit financiële middelen om deze natuur- en cultuurhistorie te beschermen en behouden, anderzijds wordt dit ook als kans gezien om de druk op de Veluwezoom te verlichten.

- **Kleinschaligheid**

De kleinschaligheid van de dorpen en kernen wordt als kenmerkend gezien voor de gemeente. Deze kernwaarde moet volgens de verschillende beleidsstukken bewaakt worden door in te zetten op passende dag- en verblijfsrecreatieve voorzieningen. Hierbij kan worden gedacht aan kleinschalige B&B's, in plaats van grote vakantieparken en een bezoekerscentrum of een museum in plaats van een attractiepark, om enkele voorbeelden te noemen.

- **Identiteit**

Elke kern binnen de gemeente Rheden heeft een eigen identiteit. Deze identiteit moet in acht genomen worden bij de ontwikkeling van recreatie en toerisme. Dieren wordt bijvoorbeeld gezien als een dorp met een bijzondere geschiedenis in de nijverheid en ambachten waarbinnen veel recreatieve potentie ligt. Er kan meer worden gedaan met het nijverheids-/ambachtenverleden om een bezoek aan Dieren aantrekkelijker te maken. Rheden wordt vaak als vertrekpunt gezien voor de Veluwezoom en kent een rustige sfeer in de dorpskern. Velp is een villa dorp met een uitzonderlijk glooiende ligging. Velp is daarnaast een dorp met een grotere ambitie om recreatie en toerisme op een duurzame manier te laten groeien en ontwikkelen. Laag-Soeren is een vakantiebestemming voor rust en natuurbeleving met, in tegenstelling tot Velp, een nóg sterkere nadruk op kleinschaligheid. Zo heeft elke kern een ander karakter en een eigen verhaal.

- **Duurzaamheid**

Zowel binnen als buiten de sector wordt gesproken over het verduurzamen van de voorzieningen in de gemeente en op regionaal niveau. Voor recreatie en toerisme is dit ook een belangrijk uitgangspunt waarvoor aandacht moet zijn in de visie.

4.2 Verkennende gesprekken

Voor het opstellen van een gedragen visie, is het van belang een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de gemeente en de ontwikkelingen in de regio. Daarom zijn er verkennende gesprekken gevoerd met relevante stakeholders en partners, van binnen en buiten de gemeente. Hieronder geven we de belangrijkste aandachtspunten weer die tijdens deze gesprekken naar boven kwamen:

Algemeen

De Veluwezoom, en met name de Posbank, is de belangrijkste toeristische trekpleister voor de gemeente. Het maakt de gemeente zeer aantrekkelijk voor natuurminnende wandelaars of fietsers. Daarnaast beschikt de gemeente over een aantal landgoederen en kastelen en is Rheden mooi gelegen aan de IJssel. De landgoederen en uiterwaarden zijn aantrekkelijk, maar op dit moment beperkt beleefbaar.

Het overige aanbod wordt als ‘verschaald’ ervaren; er is relatief weinig horeca en er zijn relatief weinig overnachtingsmogelijkheden, ook voor de zakelijk markt. De kernen, op Velp na, worden over het algemeen niet als aantrekkelijk ervaren; mede te wijten aan het beperkt beleefbare aanbod.

Wel worden er veel kansen gezien in het ontwikkelen van de beleefbaarheid van de uiterwaarde. Een voorbeeld hiervan is een concept dat op dit moment wordt ontwikkeld door o.a. Veluwe op 1: Het derde waterverhaal. Het derde waterverhaal gaat het verhaal vertellen over hoe Nederland samenleeft met de rivieren. Hier liggen kansen om de gemeente Rheden te het verbinden aan de omliggende gemeenten, zoals Doesburg en Zutphen.

Leefbaarheid

Op het gebied van leefbaarheid en spreiding van het toerisme kwamen een aantal punten naar voren:

- Ondernemers profiteren beperkt van de bezoekers aan de natuur. Fiets- en wandelroutes lopen niet door de kernen en de bezoekers worden niet voldoende verleid om de kernen te bezoeken.
- De natuur rondom de Posbank wordt over het algemeen als (te) druk ervaren; hier is spreiding van de bezoekers nodig. Dit kan door:
 - Het stimuleren van het gebruik van duurzame vormen van mobiliteit, denk hierbij aan het verbeteren van de OV-verbindingen of het beschikbaar stellen van (elektrische) huurfietsen.
 - Het aantrekkelijker maken en het beter profileren van het overige aanbod in de gemeente, door meer voorzieningen te ontwikkelen, het meer beleefbaar maken van wat er al is en door marketing en promotie inspanningen hier op te richten.
 - Het aanpassen van fiets- en wandelroutes: laat ondernemers meeprofiteren van de bezoekers
- Met de verstedelijkingsopgave die eraan komt (er zijn plannen om duizenden woningen bij te bouwen in de regio), neemt de druk op de kwetsbare natuur toe. Voldoende ruimte behouden en creëren voor recreatie voor eigen inwoners (en bezoekers) moet als integrale opgave mee worden genomen in de ruimtelijk opgaven.

Rol van de gemeente

De gemeente kan hierbij een leidende rol spelen, door de visie van de gemeente op de bezoekers en recreatie voor de eigen inwoners helder te positioneren. Daarnaast kan de gemeente, waar dat nodig wordt geacht, actief ondernemers uitnodigen voor het ontwikkelen van (verblijfsrecreatief) aanbod. Het is van belang dat de gemeente ook aandacht heeft voor de woningbouwopgave, door de te ontwikkelen recreatieruimte aantrekkelijk en toegankelijk te maken voor (toekomstige) inwoners van de regio.

5. Identiteit en ontwikkelingen

5.1 DNA en Identiteit

Rheden is een groene gemeente met een rijke natuur- en cultuurhistorie. Het DNA en de identiteit van de gemeente is te omschrijven in vier kenmerkende thema's

Veluwezoom

De Veluwezoom is het meest kenmerkende voor de gemeente Rheden. Een groot deel van Nationaal Park de Veluwezoom valt binnen de gemeente Rheden. Jaarlijks komen miljoenen mensen naar de Veluwezoom om een wandeling of fietstocht te maken, het bezoekerscentrum te bezoeken, een hapje te eten bij bijvoorbeeld Paviljoen de Posbank of De Carolinahoeve of van de prachtige vergezichten over het glooiende landschap te genieten. Ook wordt er op vele manieren gesport op de Veluwezoom. Zo ligt er een uitgebreid MTB en gravelbikenetwerk, lopen er ruitersporen en wordt het gebied al hardlopend of met de racefiets aangedaan. De Veluwezoom is een aantrekkelijke bestemming voor veel doelgroepen met uiteenlopende motieven.

Villa's, kastelen, landgoederen en buitenplaatsen

De gemeente Rheden wordt gekenmerkt door vele villa's, kastelen, landgoederen en buitenplaatsen, waaronder de kastelen Biljoen en Middachten. Dit komt voort uit de prachtige ligging, waardoor vele buitenverblijven van stedelingen hier gebouwd werden. De meeste kastelen, landgoederen en buitenplaatsen zijn particulier eigendom. De landhuizen of kastelen worden vaak bewoond en worden daarom slechts beperkt opgesteld. Het landgoed (de bossen, landerijen en soms de tuin) is in de meeste gevallen voor het grootste deel (vrij) toegankelijk.

Uiterwaarden van de IJssel

De rivier de IJssel vormt de zuidoostelijke begrenzing van de gemeente. De IJssel heeft een belangrijke rol gespeeld in de handel en als verdedigingslinie.

Kleinschaligheid en gemoedelijkheid in de kernen

De gemeente bestaat uit zeven dorpen: De Steeg, Dieren, Ellecom, Laag-Soeren, Rheden, Spankeren en Velp. Iedere kern heeft een eigen karakter. Hieronder noemen we de meest opvallende kenmerken van de kernen:

- In *De Steeg* ligt kasteel en landgoed Middachten, Landgoed Rhederoord en een groot aantal andere rijks- en gemeentelijke monumenten. Ook ligt in *De Steeg* de parkeerplaats De Lappendeken. Een startpunt voor verschillende gemarkeerde wandelroutes.
- *Dieren* staat bekend als bakermat van de Gazelle. Hier vindt men de Gazellefabriek en het bijbehorende Experience Center. Watersporters kunnen terecht op het Apeldoorns Kanaal en vanuit Dieren kan je met een pont (voor auto, fiets en wandelaar) over de IJssel. Daardoor heeft Dieren een goede verbinding met de Achterhoek. Ook heeft Dieren een intercity treinstation. Gezinnen kunnen in Dieren terecht in de Spelerij.
- *Ellecom* is één van de oudste nederzettingen op de Veluwe. De 18e-eeuwse Middachter Allee leidt van *De Steeg* naar Ellecom. Door de beukenbomen aan weersijden van deze weg wordt deze straat in de zomer ook wel een groene tunnel genoemd. De aanleg van meerdere buitenplaatsen halverwege de 19e eeuw en het ontstaan van de vele pensions en vakantieverblijven langs de Zutphensestraatweg rond 1900 geven het dorp karakter.

- *Laag-Soeren* was in de vorige eeuw bekend door kuuroord Bethesda. Men kwam destijds speciaal naar de gemeente Rheden, specifiek het kuuroord, om hun gezondheid te verbeteren. Tegenwoordig is het een wooncomplex, genaamd Landgoed Laag-Soeren. Laag-Soeren staat dan ook bekend om haar sprengen en beken. Daarnaast wordt er tegenwoordig vooral verbleven op Ardoer camping De Jutberg of Camping Boszicht.
- *Rheden* staat bekend als de 'poort' naar de Posbank en het Nationaal Park Veluwezoom. Het is één van de grotere kernen in de gemeente met meerdere winkels, restaurants en een treinstation op loopafstand van het bezoekerscentrum Veluwezoom en het centrum van Rheden. Ook kunnen bezoekers vanuit Rheden in de zomer met de veerdienst over de IJssel naar recreatiegebied Rhederlaag en De Liemers.
- *Spankeren* is van vroeger uit een agrarische nederzetting met eromheen Landgoed De Bockhorst, het Hof te Loo en de Gelderse Toren. De Spankerense Enk is een belangrijke archeologische vindplaats: ook in de prehistorie werd hier al gewoond en geboerd.
- *Velp* staat bekend om de vele buitenplaatsen, villa's, statige architectuur, monumentale panden in een groene, glooiende omgeving. Het centrum is relatief groot in vergelijking met de rest van de gemeente. Landgoed en Kasteel Biljoen ligt in Velp. Het uitgebreide landgoed is samen met landgoed Beekhuizen, dat oorspronkelijk ook bij Biljoen hoorde, gewaardeerd wandel- en fietsgebied. Velp is goed bereikbaar met de trein door het gelijknamige treinstation.

5.2 Relevante ontwikkelingen in Rheden

Er zijn enkele relevante ontwikkelingen met betrekking tot recreatie en toerisme die we in deze paragraaf apart benoemen.

- **Station Rheden**
Na station Dieren krijgt Station Rheden ook een nieuw uiterlijk. De omgeving van het station gaat op de schop om plaats te maken voor een levendige kern waar wandelaars en fietsers kunnen genieten van passende winkels en horeca. Ook wordt er verkend om de naam van Station Rheden te veranderen naar Station Rheden Posbank om het gebruik van het openbaar vervoer naar de Veluwezoom te stimuleren.
- **Nieuwe poort naar de Veluwezoom in Eerbeek**
De gemeente Brummen werkt samen met regionale partners om een toegangspoort te worden tot de Veluwe. Deze toegangspoort concentreert zich vooral op Eerbeek en het gebied rondom het spoor; het Elis Ligtleeplein. Dat plein moet een aantrekkelijke en recreatieve plek worden om een bezoek aan de Veluwezoom of IJsselvallei te starten.
- **Financiering Recreatieve Infrastructuur (FRIS)**
Een goede en veilige recreatieve infrastructuur is belangrijk om de Veluwe voor bezoekers en inwoners aantrekkelijk te houden. Daarnaast is een aantrekkelijke en kwalitatief hoogwaardige recreatieve infrastructuur (daaronder worden onder andere paden en routes, maar ook parkeerplaatsen en publieke bouwwerken, zoals uitkijktorens en wildkijkhutten verstaan) een belangrijke voorwaarde in succesvol bezoekersmanagement.
Door het toenemende gebruik van de recreatieve infrastructuur op de Veluwe lopen de kosten voor het beheer en onderhoud op en de vergoeding is op dit moment niet dekkend. Bovendien dragen dagbezoekers niet standaard bij aan de instandhouding van de recreatieve infrastructuur. In het project FRIS worden verschillende maatregelen verkend die een oplossing kunnen vormen voor dit probleem, waaronder betaald parkeren en vignetten.

6. Economische en maatschappelijke waarde recreatie en toerisme

6.1 Economische waarde

Recreatie en toerisme dragen bij aan de lokale economie. Door de bestedingen van bezoekers komen er indirecte en directe inkomsten een gebied in. Ook leidt het bezoek van toeristen en recreanten tot werkgelegenheid. In deze paragraaf beschrijven we de economische waarde van recreatie en toerisme voor de gemeente Rheden.

Dit brengen we in kaart aan de hand van:

- Werkgelegenheid
- Bestedingen
- Inkomsten (toeristen)belasting
- Profijt voor inwoners

6.1.1 Werkgelegenheid

De economische waarde van R&T komt o.a. tot uitdrukking in werkgelegenheid. De toeristisch-recreatieve sector is een werkgelegenheidsmotor.

Tabel 6.1 Totaal banen, banen in recreatie en toerisme en aandeel recreatie en toerisme banen op het totaal voor Rheden, de Veluwe, provincie Gelderland en gemiddeld in Nederland in 2018, 2020 en 2022

	2018	2020	2022
Totaal banen Rheden	18.190	17.910	17.830
Totaal banen R&T Rheden	1.010	990	960
Aandeel R&T Rheden	5,6%	5,5%	5,4%
Totaal banen Veluwe	354.790	363.630	384.440
Totaal banen R&T Veluwe	23.210	22.270	23.760
Aandeel R&T Veluwe	6,5%	6,1%	6,2%
Totaal banen Gelderland	1.011.140	1.041.000	1.099.200
Totaal banen R&T Gelderland	66.650	64.910	67.670
Aandeel R&T Gelderland	6,6%	6,2%	6,2%
Totaal banen Nederland	8.703.730	8.989.580	9.369.760
Totaal banen R&T Nederland	605.870	610.520	612.840
Aandeel R&T Nederland	7,0%	6,8%	6,5%

Bron: LISA, Werkgelegenheidsregister, 2018, 2021, 2022.

Hierbij zijn de totale banen het aantal fulltimers, parttimers en uitzendkrachten in alle sectoren. De R&T banen het aantal fulltimers, parttimers en uitzendkrachten in de sector recreatie en toerisme en het aandeel R&T banen is het percentage R&T banen van de totale banen.

Op basis van bovenstaande tabel vallen de volgende punten op:

- Zowel gemiddeld in Nederland, als gemiddeld in de provincie Gelderland en op de Veluwe is het aandeel R&T banen op het totaal in 2022 lager dan in 2018. Het totale aantal banen is wel gestegen. Er zijn in verhouding dus minder R&T banen in deze gebieden.
- In de gemeente Rheden is het percentage R&T banen in 2022 lager dan in 2018, maar zijn ook het totaal aantal banen en R&T banen lager. De verhouding R&T banen is in Rheden dus redelijk gelijk gebleven.
- Het aantal R&T banen tussen 2020 en 2022 is in Rheden gedaald terwijl dit gemiddeld in Nederland, Gelderland en op de Veluwe is gestegen.
- Het aandeel banen in R&T op het totaal is in Rheden lager dan gemiddeld in Nederland, Gelderland en op de Veluwe.

Daarnaast blijkt uit de visie Economie Rheden dat de werkgelegenheid in een aantal belangrijke sectoren voor de gemeente, zoals de zorg, toerisme en recreatie en de industrie, achter blijft bij de gemiddelde groei in Gelderland en de omliggende gemeenten. Deze achterliggende groei kan mogelijk verklaard worden door de ligging van de gemeente, tussen De Veluwezoom en De IJssel, waardoor er beperkte uitbreidingsruimte voor nieuwe bedrijventerreinen is. Door de beperkte ontwikkelingsmogelijkheden is er een extra stimulans om juist kwalitatief te ontwikkelen binnen de bestaande gebouwde omgeving. Voor toerisme en recreatie leidt dit ook tot de vraag of de kansen wel voldoende worden benut. De afgelopen 10 jaar is de werkgelegenheid in de sector toerisme en recreatie gelijk gebleven, terwijl die in omliggende en vergelijkbare gemeenten flink gegroeid is. Tegelijkertijd zijn de bezoekersaantallen aan de gemeente wel gestegen. Dit komt alleen niet tot uiting in de werkgelegenheid en de brede welvaart.

Maatschappelijke functie

De toeristisch-recreatieve sector biedt zowel veel als gevarieerde werkgelegenheid voor de gehele breedte van de beroepsbevolking. Zo zorgt de vrijetijdssector voor een diversiteit aan banen voor praktisch en theoretisch opgeleiden en ook voor een diversiteit in functies (IT-ers, reisadviseurs, marketeers, koks, etc.).

Uit de visie Economie van de gemeente Rheden blijkt dat er veel werkgelegenheid in de gemeente is voor theoretisch opgeleiden en weinig voor praktisch opgeleiden. De sector biedt dus bij uitstek een belangrijke werkplaats voor de praktisch opgeleiden en vervult daarmee een belangrijke maatschappelijke functie.

6.1.2 Bestedingen

Tabel 6.2 laat een overzicht zien van de uitgaven van binnenlandse vakantiegangers in Nederland, de provincie Gelderland en regio Arnhem-Nijmegen, waar Rheden onderdeel van is, in 2020⁶.

Ondanks een daling van het aantal binnenlandse vakanties zijn de uitgaven in Gelderland en Nederland gestegen in 2020 t.o.v. 2019. In de regio Arnhem-Nijmegen werd gemiddeld per 1.000 binnenlandse vakanties meer uitgegeven in 2020 dan in de provincie Gelderland, maar juist minder dan in Nederland.

⁶ Er is geen recentere data op regionaal of lokaal niveau beschikbaar.

Tabel 6.2 Binnenlandse vakanties, totale uitgaven binnenlandse vakanties en uitgaven per 1.000 binnenlandse vakanties in Nederland, Gelderland en regio Arnhem-Nijmegen, voor de jaren 2019 en 2020

	Nederland		Gelderland		Arnhem-Nijmegen	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Binnenlandse vakanties (x1.000)	17.634	16.677	3.229	2.934	Geen data beschikbaar	577
Totale uitgaven binnenlandse vakanties (x€1.000)	3.270.347	3.556.375	564.376	589.527	Geen data beschikbaar	117.073
Uitgaven per 1.000 binnenlandse vakanties	185.457	213.250	174.784	200.929	Geen data beschikbaar	202.899

Bron: Gelderse impactmonitor recreatie en toerisme, 2021

Bestedingen daggasten

Rheden heeft meer daggasten dan verblijfgasten daarom is het ook relevant om te kijken wat daggasten gemiddeld besteden. Helaas zijn er geen gegevens op gemeenteniveau beschikbaar. In de provincie Gelderland geven daggasten gemiddeld € 3,5 miljard euro uit. Hieronder vallen bestedingen aan entreprijzen, consumpties en in winkels. Een bezoeker die niet in de regio woont geeft gemiddeld € 19,- uit per dag en een inwoner gemiddeld € 14,-. (Kerncijfers – VisitVeluwe, 2023)

6.1.3 Inkomsten toeristenbelasting

Door het innen van toeristenbelasting ontvangt de gemeente een bijdrage van de verblijfs gast. Deze inkomsten kunnen geïnvesteerd worden in voorzieningen, zoals wegen en groen waar de inwoner ook weer profijt van heeft. Het tarief van de toeristenbelasting in Rheden is:

- 2021: €2,- per persoon per nacht
- 2022: €2,03 per persoon per nacht
- 2023: €2,09 per persoon per nacht

Uit jaarstukken van de gemeente Rheden blijkt dat in 2022 de inkomsten uit toeristenbelasting €383.000 euro bedroegen (dit is inclusief €90.000 uit 2020). In 2021 waren de inkomsten €172.000 vanwege de afname in overnachtingen door corona. De inkomsten in 2023 worden geschat op €283.000.

In 2022 lag het landelijke tarief op €2,03 en is gelijk met dat van Rheden. In 2023 is het landelijke tarief gestegen met 6,3% naar €2,16. Rheden ligt daar onder met €2,09. Het gemiddelde tarief van Gelderland in 2023 was €1,73. In vergelijking met Rheden is het toeristenbelastingtarief lager in Gelderland. In Gelderland varieerde de toeristenbelasting in 2022 van €2,97 in Nijmegen tot €0,80 in Culemborg. Gemeente Rheden staat op de 8ste plek (van de 51) qua hoogste belastingtarief in de provincie Gelderland.

Rheden ontvangt aanzienlijk meer daggasten dan verblijfgasten, maar daggasten betalen geen toeristenbelasting. Daarmee dragen ze niet vast financieel bij aan het onderhoud van voorzieningen, ondanks intensief gebruik ervan.

6.1.4 Profijt voor inwoners

Naast bedrijven en de overheid kunnen inwoners van de gemeente Rheden er ook economisch op vooruitgaan door de aanwezigheid van recreanten en toeristen. Bijvoorbeeld door werk (een baan of bedrijf in de R&T sector), maar ook door de inkomsten uit nevenactiviteiten die te relateren zijn aan R&T, zoals het verhuren van een kamer via AirBnB.

In 2022 hebben wij een inwonersonderzoek uitgevoerd op de Veluwe. Hierbij zijn ook de inwoners van de Veluwezoom (waar Rheden onderdeel van is) ondervraagd. Uit het inwonersonderzoek blijkt dat de inkomsten van 2% van de inwoners van de Veluwezoom (deels) te linken zijn aan toerisme. Op de Veluwe is dit gemiddeld 3%.

Slechts 4% van de inwoners van de Veluwezoom denkt dat ze economisch profiteren van verdere groei van toerisme op de Veluwe (10% is hier neutraal in).

6.1.5 Conclusie economische waarde

Hieronder hebben we de belangrijkste conclusies weergegeven:

- In de gemeente Rheden werken gemiddeld minder mensen in de vrijetijdssector in vergelijking met het landelijk, provinciaal en regionaal gemiddelde. En de R&T sector in Rheden groeit qua werkgelegenheid minder hard dan gemiddeld in Gelderland.
- De bestedingen van bezoekers leiden direct en indirect tot inkomsten voor inwoners en bedrijven. De bestedingen tijdens binnenlandse vakanties zijn gestegen in 2020 t.o.v. 2019. In de regio Arnhem-Nijmegen zijn de bestedingen per 1.000 bezoekers zelfs hoger dan in heel Gelderland.
- Rheden int meer toeristenbelasting per nacht per persoon dan gemiddeld in Gelderland. Rheden ontvangt meer daggasten dan verblijfsgasten. Daggasten betalen geen toeristenbelasting en dragen daarmee niet 'standaard' bij aan het onderhoud en beheer van (recreatieve) voorzieningen.
- Inwoners kunnen zelf ook profiteren recreatie en toerisme. Naast dat ze werkzaam kunnen zijn in de sector kan het zijn dat ze inkomsten genereren door nevenfuncties, zoals het verhuren van een kamer of woning op AirBnB. Hier is echter geen data over beschikbaar. Uit het inwonersonderzoek blijkt dat veel respondenten aangeven dat hun inkomsten niet te linken zijn aan toerisme en er ook niet op vooruit zouden gaan als deze sector groeit.

6.2 Maatschappelijke waarde

De toeristisch-recreatieve sector heeft ook invloed op de leefomgeving. Recreatie en toerisme draagt bij aan het creëren en instandhouden van voorzieningen en daarmee ook aan de leefbaarheid van een bepaald gebied. Ook maken recreanten en toeristen gebruik van voorzieningen.

De maatschappelijke waarde van recreatie en toerisme brengen we in beeld aan de hand van:

- Dichtheid en nabijheid van voorzieningen
- Bijdrage vitaliteit leefomgeving

6.2.1 Dichtheid en nabijheid van voorzieningen

De aanwezigheid en diversiteit van toeristisch- recreatieve voorzieningen hebben een positief effect op de lokale leefomgeving.

Voorzieningen

Het CBS registreert het aantal voorzieningen in verschillende branches in Nederland, waaronder 'cultuur, sport en recreatie' en 'horeca'. Op basis hiervan hebben we de dichtheid van het aantal voorzieningen in 2022 per 1.000 inwoners berekend, zie onderstaande tabel. Hierbij wordt een vergelijking gemaakt tussen Nederland, Gelderland, de Veluwe en gemeente Rheden.

Tabel 6.3 Dichtheid toeristisch-recreatieve voorzieningen voor Nederland, Gelderland, Veluwe en Rheden, per 1.000 inwoners in 2022

	Nederland	Gelderland	Veluwe	Rheden
Horeca	4,3	3,8	3,8	3,3
Cultuur, sport en recreatie	7,1	6,0	4,9	6,1

Bron: CBS, 2022

Rheden heeft per 1.000 inwoners minder horecavoorzieningen dan gemiddeld in Nederland, Gelderland en op de Veluwe. Ook zijn er minder voorzieningen voor cultuur, sport en recreatie in Rheden dan gemiddeld in Nederland, maar meer in vergelijking met Gelderland en de Veluwe. Qua toeristisch-recreatieve voorzieningen is er mogelijk nog ruimte om te ontwikkelen.

Daarnaast wordt de nabijheid van voorzieningen voor inwoners geregistreerd door het CBS voor een aantal categorieën die we kunnen relateren aan recreatie en toerisme. Hoe dichterbij de voorzieningen zijn des te hoger het dagelijkse gemak en daarmee de kwaliteit van leven en het welzijn van inwoners is.

Tabel 6.4 Nabijheid horeca voorzieningen voor Nederland, Gelderland, Veluwe en Rheden in 2021

Gemiddelde afstand tot horeca (in km's)	Nederland	Gelderland	Veluwe	Rheden
Cafés en dergelijke	1,3	1,5	1,5	1,1
Cafetaria's en dergelijke	0,8	0,9	0,9	0,6
Restaurants	0,8	1,0	1,0	0,6
Hotels en dergelijke	2,5	3,0	2,6	1,5

Bron: CBS, 2022

Hieruit kunnen we concluderen dat over het algemeen de horecavoorzieningen voor inwoners van de gemeente Rheden dichtbij zijn. Met name de cafetaria's en restaurants zijn goed bereikbaar. Maar er is in

de gemeente Rheden wel een beperkter aanbod aan horeca in vergelijking met Nederland, Gelderland en de Veluwe.

Tabel 6.5 Nabijheid toeristisch-recreatieve voorzieningen voor Nederland, Gelderland, Veluwe en Rheden in 2021

Gemiddelde afstand in km tot recreatieve voorzieningen	Nederland	Gelderland	Veluwe	Rheden
Zwembad	3,2	3,5	3,6	4,4
Museum	4,1	3,7	3,2	3,7
Poppodium (excl. festivals)	10,1	13,5	8,3	10,8
Bioscoop	6,5	7,3	7,8	6,5
Saunafaciliteiten	7,6	8,3	7,9	5,9
Attractie	5,2	5,9	4,7	6,6

Bron: CBS, 2022

Het meest opvallende is dat de inwoners verder moeten reizen voor het zwembad en een attractie dan inwoners van Nederland, Gelderland en Veluwe. Daarentegen zijn saunafaciliteiten in vergelijking veel meer nabij.

Detailhandel

Er bestaat een correlatie tussen het aantal bezoekers en de dichtheid van supermarkten. Populaire toeristische regio's in Nederland hebben de hoogste supermarktdichtheid, waaronder de Waddeneilanden en gemeenten aan de Zeeuwse kust.

Uit onderstaande tabel kan worden gehaald dat de inwoners van Rheden zich gemiddeld dicht bij een grote supermarkt of ander verkooppunt van dagelijkse levensmiddelen en warenhuizen bevinden dan de gemiddelde inwoner van Nederland, Gelderland en de Veluwe. De nabijheid zorgt voor meer dagelijks gemak, verbetering van de kwaliteit van leven en het welzijn van de inwoners.

Tabel 6.6 Nabijheid supermarkt en dagelijkse voorzieningen voor Nederland, Gelderland, Veluwe en Rheden in 2021

Gemiddelde afstand tot detailhandel	Nederland	Gelderland	Veluwe	Rheden
Grote supermarkten (verkooppunt van dagelijkse artikelen met minimale oppervlakte van 150 m ²)	0,9	1,0	1,0	0,8
Dagelijkse levensmiddelen	0,8	0,9	0,9	0,6
Warenhuis (Winkels waar 50 of meer personen werkzaam zijn, en waar de verkochte producten behoren tot acht of meer branches, elke branche een omzetaandeel heeft van meer dan 5 procent en niet meer dan 50 procent)	2,6	2,7	2,4	1,8

Bron: CBS, 2022

Mobiliteitsvoorzieningen

Tot slot wordt ook de nabijheid van mobiliteitsvoorzieningen voor inwoners geregistreerd door het CBS. Deze voorzieningen zijn belangrijk voor inwoners en worden gebruikt door toeristen en recreanten.

Tabel 6.7 Nabijheid mobiliteitsvoorzieningen in km's voor Nederland, Gelderland, Veluwe en Rheden in 2021

Gemiddelde afstand tot vervoer	Nederland	Gelderland	Veluwe	Rheden
Hoofdverkeersweg	1,8	1,6	1,7	0,8
Treinstations	5,1	3,9	3,8	1,3
(belangrijke) Overstapstations (spoorwegstation met als belangrijke functie dat reizigers kunnen overstappen tussen verschillende treinen)	10,7	13,8	11,6	9,9

Bron: CBS, 2022

Rheden is goed bereikbaar met zowel de trein als via een hoofdverkeersweg.

Daarnaast zijn er ook nog verschillende veerponten in het gebied. Zo zijn er twee veerdiensten in Rheden. Eén van de veerdiensten brengt je van Rheden naar Lathum. Deze vaart van 1 april tot 1 oktober en is alleen toegankelijk voor mensen te voet, met de fiets of bromfiets. Daarnaast is er ook nog een veerpont tussen Dieren en Olburgen. Deze vaart het hele jaar door en is toegankelijk voor mensen te voet, fietsers, bromfietsers, scooters, auto's en busjes. Deze brengt je over de IJssel.

6.2.2 Conclusie maatschappelijke waarde

Op basis van de bovenstaande indicatoren kan het volgende geconcludeerd worden:

De horeca-, mobiliteits- en detailhandel voorzieningen zijn gemiddeld dichterbij in de gemeente Rheden dan gemiddeld in Nederland, Gelderland en op de Veluwe. Sommige toeristisch-recreatieve voorzieningen (zoals een zwembad en attracties) liggen wat verder weg.

Ook heeft Rheden per 1.000 inwoners minder horecavoorzieningen in vergelijking met het landelijk, provinciaal en regionaal gemiddelde.

6.3 Leefbaarheid

Recreatie en toerisme heeft invloed op de leefbaarheid van een gebied. Inwoners zien vaak dat er vanwege recreatie en toerisme ontwikkelingen plaatsvinden in hun woonplaats waar zij zelf ook voordeel uit halen, maar ze kunnen ook overlast ervaren van bezoekers.

In de volgende paragraaf kijken wij naar de impact van recreatie en toerisme op de leefbaarheid. Dit doen we door te putten uit het inwonersonderzoek op de Veluwe en de dorpsgesprekken die zijn gevoerd in de zomer van 2023.

In 2022 heeft Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd een inwonersonderzoek uitgevoerd op de Veluwe waarbij ook inwoners van Rheden zijn bevestigd. In totaal hebben 1.209 respondenten deelgenomen, waarvan 303 woonachtig op de Velwezooom. In de vergelijkingen maken we gebruik van de gebiedsaanduiding Velwezooom omdat Rheden hieronder valt samen met de gemeenten Arnhem, Renkum en Rozendaal. Daarnaast heeft de gemeente Rheden in het kader van de Omgevingsvisie in de zomer van 2023 dorpsgesprekken gevoerd met inwoners uit alle kernen.

6.3.1 Inzichten uit inwonersonderzoek

In 2022 is er een inwonersonderzoek uitgevoerd over toerisme onder inwoners op de Veluwe⁷. De enquête is ingevuld door inwoners van de Velwezooom gemeenten (de gemeenten Arnhem, Renkum, Rheden en Rozendaal).

Uit de enquête blijkt dat de inwoners van de Velwezooom gematigd positief zijn over toerisme. Ook vinden meer inwoners dat de voordelen van toerisme opwegen tegen de nadelen dan andersom.

De belangrijkste benoemde positieve punten die inwoners zien als gevolg van toerisme:

- Bezoekers zorgen voor een belangrijke bijdrage aan de lokale economie en werkgelegenheid.
- Bezoekers dragen bij aan de aanwezigheid van winkels, horeca en recreatieve mogelijkheden.
- Bezoekers dragen bij aan de leefbaarheid.

De belangrijkste negatieve effecten die inwoners zeggen te ervaren als gevolg van toerisme:

- Bezoekers dragen bij aan schade aan de natuur en achteruitgang van de openbare ruimte (zoals publieke voorzieningen).
- Bezoekers veroorzaken problemen rondom mobiliteit (fileproblemen, parkeerproblemen etc.).
- Door bezoekers is het (erg) druk op bepaalde momenten en plekken.

De meeste inwoners vinden daarnaast dat de leefbaarheid niet wordt verminderd door recreatie en toerisme. Wel zijn de inwoners van de Velwezooom hier minder positief over dan inwoners van de Veluwe. Ook zijn de inwoners kritisch over het aanmoedigen van toerisme op de Velwezooom. Zo'n 37% van de respondenten vindt dat toerisme niet verder aangemoedigd mag worden, dit aandeel is gelijk aan het aantal inwoners dat hier neutraal tegenover staat. Hierbij verwacht bijna de helft van de inwoners dat een verdere bezoekersgroei zal leiden tot wrijving. Opvallend is ook dat inwoners van de Velwezooom over het algemeen negatiever kijken naar toerisme dan de gemiddelde inwoner op de gehele Veluwe.

⁷ Het inwonersonderzoek is uitgevoerd nadat de samenleving weer 'van het slot ging', na de coronaepidemie. Het is niet uit te sluiten dat de maatregelen die golden tijdens de coronaepidemie van invloed zijn op het onderzoek.

6.3.2 Input Dorpsgesprekken

In het kader van de Omgevingsvisie heeft de gemeente Rheden dorpsgesprekken gevoerd in alle kernen. Tijdens de dorpsgesprekken konden inwoners in gesprek over hoe zij de toekomst van hun dorp voor zich zien. De inwoners konden zich van te voren opgeven, maar ook op de avond zelf inlopen.

Tijdens de dorpsgesprekken konden inwoners over verschillende thema's meedenken, zoals wonen, verkeer, natuur, duurzaamheid, klimaatsverandering, energie en recreatie en toerisme.

Op de thema-posters konden inwoners stickers plakken bij onderwerpen waar zij het mee eens waren.

Stellingen waren onder andere:

- “De Veluwezoom en Veluwe is er vooral voor...” met opties “de mens (recreatie)”, “neutraal” en “natuur en dier”.
- “Hebben we toeristen nodig om onze winkels en restaurants op te houden?” met opties “heel veel”, “neutraal”, “helemaal niet”.
- “Landgoederen en monumenten...” met opties “behouden en conserveren we, waardoor minder toegankelijk”, “neutraal” en “gebruiken we voor toerisme, als verdienmodel”.

Daarnaast waren er vragen die inwoners konden beantwoorden. Per kern hebben we hieronder de meest relevante input opgenomen.

Laag-Soeren

In Laag-Soeren hadden 20 mensen zich opgegeven. De inwoners van Laag-Soeren beschrijven de kern als kleinschalig, vredig en rustig, waarbij de natuur en het groen centraal staat.

Houding van de inwoners t.o.v. R&T

De inwoners van Laag-Soeren geven aan dat ze de rustzoeker zouden willen aantrekken. Ze vinden dat agrarische bedrijven mogen bijverdienen met kleinschalige R&T activiteiten, zoals een zorgboerderij. Ze willen daarnaast ook liever hun boodschappen doen bij de boer/landswinkel dan bij de grote supermarkt. De meeste inwoners vinden dat de toeristen nodig zijn om de winkels en restaurants open te houden in de kern. Een groot deel van de inwoners is voor het weren van gemotoriseerde voertuigen naar de natuurgebieden. Ze zijn redelijk verdeeld over of de natuur geconserveerd moet worden of gebruikt moet worden als verdienmodel voor toerisme. Wel zouden de inwoners graag zien dat de landgoederen en monumenten gebruikt worden voor toerisme als verdienmodel. Daarnaast geven de inwoners aan dat ze bepaalde recreatieve en toeristische voorzieningen missen in de kern, waaronder:

- Horecamogelijkheden. Hierbij geven ze als optie dat er mogelijk wat aan het begin van de Badhuislaan kan worden ontwikkeld.
- Winkelmogelijkheden. Er zijn veel winkelpanden leeg waar zij graag kleine kwalitatieve winkels willen zien.
- Verder geven de inwoners aan graag een pluk-/bloementuin te zien waar het oude voetbalveld was.
- Ook het verbreden van de fietspaden voor zowel scholieren als recreanten zouden ze graag willen.

De inwoners van Laag-Soeren ervaren ook door recreatie en toerisme. Met name van afval, grote groepen fietsers of mountainbikers, de ruiters die het wandelpad gebruiken en verkeer.

De Steeg

Voor de dorpsgesprekken in De Steeg hadden 28 mensen zich opgegeven. Door de vrije inloop en de online enquête hebben nog meer mensen geparticipeerd. De inwoners van de kern beschrijven De Steeg als mooi zoals het is; klein met cultuur en historie.

Houding van de inwoners t.o.v. R&T

De inwoners van De Steeg willen graag dat de cultuur en historie van de kern meer gepromoot wordt d.m.v. verhalen. Zo geven ze aan dat Landgoed Rhederoord, het postkantoor en de kerk erg bezienswaardig zijn. Daarnaast zien ze potentie voor het organiseren van activiteiten op Landgoed Middachten. Ze willen ook graag dat de landgoederen en monumenten door recreatie en toerisme worden gebruikt als verdienmodel. De inwoners willen graag inzetten op duurzaam toerisme. Waarbij toerisme in toom wordt gehouden en de natuur geconserveerd en minder toegankelijk wordt voor recreanten en toeristen. Daarnaast vinden de inwoners dat het gemotoriseerde verkeer naar de natuurgebieden moet worden geweerd. Zo willen ze graag dat bezoekers aan de rand van het gebied parkeren en overstappen op duurzaam transport.

Tegelijkertijd vinden de inwoners dat agrarische bedrijven mogen bijverdienen, bijvoorbeeld met een camping, horeca of B&B. Dit mag eventueel zelfs op grootschalig niveau. De inwoners zien in dat ze toerisme nodig hebben voor het behouden van winkels en restaurants in de kern. Ze willen graag dat kleine lokale ondernemingen worden ondersteund. Daarnaast geven de inwoners aan dat ze bepaalde recreatieve en toeristische voorzieningen missen in de kern, waaronder:

- Ze geven aan dat het voormalig klooster, theetuin & klein Biljoen meer aandacht verdienen. Hierbij geven de inwoners aan dat het kloosterterrein mogelijk kan worden gebruikt om woningen voor ouderen en jongeren te realiseren.
- De inwoners vinden dat er cafés ontbreken in de kern.
- Ze willen meer sportmogelijkheden in Parkhuis.
- Flexibele atelierruimtes.
- Groot losloopegebied voor honden.
- Een fietsbrug, bijvoorbeeld tussen Havikerwaard en Rhederlaag, zodat de IJssel meer toegankelijk wordt.

Er wordt ook overlast ervaren met name door motoren (geluid), afval, mountainbikers en loslopende honden. Hierbij geven de inwoners aan dat vooral op de piekmomenten er geluidsoverlast wordt ervaren van de drukke wegen.

Rheden

Voor het dorpsgesprek in Rheden hebben 92 mensen zich opgegeven. De totale opkomst was hoger door de inloop. De inwoners van Rheden missen samenhang en gezelligheid in de kern. Het is voornamelijk een forensendorp. Zo vinden ze dat de ruimtelijke kwaliteit verbeterd moet worden en het dorp aantrekkelijker moet worden gemaakt voor jongeren. Daarnaast vinden de inwoners dat het agrarisch landschap versterkt moet worden met cultuur en historie op een kleinschalige manier.

Houding van de inwoners t.o.v. R&T

De inwoners vinden dat het gastheerschap belangrijk is en willen graag dat de Gemeente wordt neergezet als de Groene Gemeente. De inwoners vinden de natuur belangrijk voor verduurzaming, verkoeling, biodiversiteit en R&T. Daarnaast zouden de inwoners van Rheden graag samen willen leven in een natuurinclusieve omgeving. Zo benoemen de inwoners liever een hek om de dorpen te zien dan om de natuurgebieden. Ook willen de inwoners dat het gemotoriseerde verkeer naar de

natuurgebieden wordt geweerd. De inwoners willen dat het centrum een meer open en gastvrije uitstraling krijgt. Daarnaast vinden ze dat agrarische bedrijven mogen bijverdienen met grootschalige recreatie. De inwoners zijn zeer bereid boodschappen te doen bij de lokale boerderij. De pont wordt erg belangrijk gevonden. Inwoners zien graag dat de pont blijft en niet wordt vervangen door een brug. Ze willen toerisme gebruiken als verdienmodel voor landgoederen en monumenten. De inwoners zien toerisme als noodzakelijk om restaurants en winkels open te houden. Daarnaast geven de inwoners aan dat ze bepaalde recreatieve en toeristische voorzieningen missen in de kern, waaronder:

- Ze willen dat er meer recreatie wordt ontwikkeld zoals een wandelpad langs De Laak en een kanovijver.
- Het gebruik van oude gebouwen en leegstaande panden.
- Inwoners willen dat Rheden 'hip' wordt gemaakt met leuke winkels en horeca. Hierbij missen ze ook restaurants van goede kwaliteit en specialistische voedingszaken, zoals een visboer. Ze willen winkels met een divers aanbod die ook aantrekkelijk zijn voor de recreant.
- Er moet meer plek komen voor jongeren en betere voorzieningen voor de ouderen
- De inwoners geven aan dat ervoor gezorgd moet worden dat fietsers Rheden in gaan door leuke voorzieningen aan te bieden in het centrum.
- Meer opties voor waterrecreatie.
- Het verhuren van fietsen aan de rand van natuurgebieden.
- Vernieuwing van het zwembad.

Inwoners van Rheden ervaren soms overlast door toeristen en recreanten. Hierbij geven ze aan dat ze vooral last hebben van de mountainbikers, wielrenners, loslopende honden, auto's, motoren en de parkeerdrukke.

Dieren

Inwoners omschrijven de kern van Dieren als liggend in een mooie landelijke omgeving, maar saai en een forensendorp. De kern is toe aan een opknappbeurt.

Houding van de inwoners t.o.v. R&T

De inwoners vinden dat toeristen voor reuring zorgen in de kern. Wel willen de inwoners dat er grenzen worden gesteld aan menselijk (verstorend) gedrag. Ze willen graag dat de Posbank open blijft voor recreanten zodat mensen niet elders de natuur gaan verstoren. Tegelijkertijd willen de bewoners dat de bezoekers worden gespreid door bijvoorbeeld het wandelen langs de IJssel populairder te maken. Er moet meer ingezet worden op duurzaam verkeer zoals het stimuleren van de fiets. Daarbij willen de inwoners dat het gemotoriseerd verkeer naar de natuurgebieden wordt geweerd, mits er alternatieve opties zijn. Grootschalige recreatie bij de boer mag, maar liever kleinschalig. Boodschappen willen ze doen bij de boerderij/landswinkels.

De inwoners vinden dat het toeristisch overstappunt moet dienen als landingsplek. Ook willen de inwoners dat het intercitystation en de pont blijven. De landgoederen en monumenten mogen gebruikt worden als verdienmodel. Toerisme wordt gezien als een noodzaak om winkels en restaurants open te houden. Tegelijkertijd moet er evenwicht komen tussen de voorzieningen en het aantal toeristen. Daarnaast geven de inwoners aan dat ze bepaalde recreatieve en toeristische voorzieningen missen in de kern, waaronder:

- Het vergroenen van het Callunaplein en toevoegen van terrassen. Er moet meer sfeer komen door terrassen, winkels, filmhuis, theater, muziek o.i.d..

- Ontmoetingsplekken voor jong en oud creëren. Hierbij wordt een voorziening zoals zwembad, buurthuis en/of bioscoop gemist.
- Een pluk- of groentetuin.
- Waterrecreatie.
- Ook zien ze graag ruimere openingstijden van de winkels en horeca. Zo wordt er aangegeven dat de zondagochtendfietser nergens heen kan.

Inwoners van Dieren ervaren soms overlast van bezoekers. Ze geven aan dat dit zich soms voordoet rondom de vakantieparken, maar ook door de aanwezigheid van motoren en wielrenners.

Spankeren

De opkomst in Spankeren lag op 29 personen plus inloop. De inwoners omschrijven Spankeren als rustig, gemoedelijk en aangenaam om te wonen. Ze vinden de muziektent, kerk en de doorkijkjes over de landerijen belangrijk.

Houding van inwoners t.o.v. R&T

De inwoners willen dat het dorpse karakter wordt behouden. Ze willen graag dat duurzame mobiliteit gestimuleerd wordt. De leefbaarheid wordt belangrijk gevonden en kan verbeterd worden door implementatie van groen. De inwoners doen het liefst boodschappen bij de supermarkt in plaats van bij de lokale boer. Ze hebben geen duidelijke mening over of agrarische bedrijven bij mogen verdienen met recreatie.

Ongeveer de helft van de inwoners zou de landgoederen en monumenten willen gebruiken voor toerisme als verdienmodel. De andere helft is hier neutraal in. Daarnaast wordt ook benoemd dat ze graag zien dat de lege en oude (monumentale) gebouwen gebruikt worden voor het realiseren van woningen en niet voor R&T. Ook zijn de inwoners van Spankeren er vrij neutraal in of zij toerisme nodig vinden voor het behoud van restaurants en winkels. Daarnaast geven de inwoners aan dat ze bepaalde recreatieve en toeristische voorzieningen missen in de kern, waaronder:

- Ze willen graag een belevingstuin in Spankeren i.c.m. landbouw.
- Er liggen kansen voor recreatieve ontwikkelingen langs het kanaal. Hier kunnen o.a. horeca of winkels komen. Het liefst willen ze dit wel op kleinschalig niveau.
- De inwoners van Spankeren geven aan vaak boodschappen in Dieren te doen. Daar vinden ze het saai en sfeerloos en worden specialistische winkels gemist.
- Ook vinden de inwoners het leuk als Spankeren zelf wat winkels erbij krijgt.

De inwoners van Spankeren ervaren soms ook overlast door bezoekers. Zo wordt er drukte en krapte ervaren door het verkeer, vooral op de Dorpsweg. Ook is er overlast door loslopende honden, fietsers en auto's.

Ellecom

Voor de dorpsgesprekken in Ellecom hebben 24 inwoners zich ingeschreven. De inwoners beschrijven Ellecom als rustig, groen en gezellig.

Houding van inwoners t.o.v. R&T

Sommige inwoners vinden dat de Posbank wordt uitgemolken ten koste van natuur en dier. De natuur willen ze graag conserveren door deze minder toegankelijk te maken. Zelf geven inwoners aan de natuurgebieden over het algemeen te voet of met de fiets te bezoeken. Ze zijn dan ook voorstander van duurzaam verkeer. Maar er is twijfel of het verbieden van gemotoriseerd verkeer een goed idee is.

De inwoners zouden graag boodschappen bij de boer willen doen. Ook vinden ze het goed als agrarische bedrijven bijverdienen met kleinschalige recreatie.

De inwoners zijn redelijk neutraal als het gaat om of ze toerisme nodig hebben voor het behouden van de winkels en restaurants. Een derde van de inwoners geeft aan dat ze hier toerisme niet voor nodig hebben. Daarnaast geven de inwoners aan dat ze bepaalde recreatieve en toeristische voorzieningen missen in de kern, waaronder:

- De inwoners missen faciliteiten waar ze elkaar kunnen ontmoeten. Zo missen ze groepsaccommodaties, cafés en een buurthuis.
- Er liggen ontwikkelingskansen bij de turnhal.
- Ook zouden de inwoners het leuk vinden als er een wandelroute vanuit Ellecom zou komen. Bijvoorbeeld een route over de WOII.
- De inwoners van Ellecom doen boodschappen in Dieren. Ze vinden het Callunaplein verloederd, maar de parkeermogelijkheden zijn wel goed. Ze willen graag meer diversiteit in het winkelaanbod zien.

Ook ervaren inwoners weleens overlast van bezoekers. Zo ervaren ze hinder van geparkeerde auto's, te smalle trottoirs en door slecht onderhouden groen. Daarnaast is er soms een tekort aan parkeerplaatsen. De inwoners vragen zich af of er niet meer overlast ontstaat als gemotoriseerd verkeer naar de Posbank geweerd wordt. Over het algemeen wordt er in Ellecom steeds meer verkeer gezien wat voor overlast zorgt.

Velp

Voor de kern Velp hadden 24 mensen zich van te voren opgegeven voor het dorpsgesprek. Door inloop was de opkomst nog hoger. De inwoners van Velp beschrijven de kern als een natuurstadsdorp, een dorp in het groen met een groen hart. Daarnaast is er weinig samenhang in Velp. Het is meer een verzameling losse wijken. Velp wordt gezien als toeristische attractie.

Houding van inwoners t.o.v. R&T

De inwoners vinden dat er een balans moet komen tussen natuur en recreatie. Zo vinden ze dat er kleinschalige recreatieve ontwikkelingen in de dorpskern of bij agrarische bedrijven plaats mag vinden. Grootschalige ontwikkelingen van recreatieparken of horeca in de natuur zijn daarentegen niet welkom. Verder willen ze dat de promotie van de grootschalige recreatie stopt. Ook zijn ze voorstander van duurzaam verkeer waarbij gemotoriseerd verkeer naar de natuurgebieden wordt geweerd.

De inwoners hebben last van sluipverkeer van de A12. Over het algemeen willen de inwoners verbetering van de leefomgeving d.m.v. minder energieverbruik, minder auto's en meer groen.

Er is een kleine meerderheid die aangeeft dat toerisme niet nodig is voor het behouden van restaurants en winkels in de kern. Wel geven de inwoners aan dat ze bepaalde recreatieve en toeristische voorzieningen missen in de kern, waaronder:

- Er liggen kansen voor Steenfabriekterrein De Groot.
- Er moet meer aandacht komen voor immaterieel erfgoed
- Activiteiten en ontmoetingsplekken voor alle leeftijden
- Restaurants en voorzieningen zoals een zalencentrum of bowlingbaan worden gemist. Wel wordt aangegeven dat Arnhem dichtbij ligt en dit ook biedt.
- In Velp-Noord worden voorzieningen voor jongeren en kinderen gemist.
- Ook staan er veel panden leeg (Velperbroek) wat een sociaal gemis is
- Kleine bedrijfjes worden ook gemist.

De inwoners van Velp ervaren ook overlast van bezoekers. Zo hebben ze last van jongeren, afval, hondenpoep, hardrijders, motoren en grote groepen zoals wielrenners.

6.3.3 Conclusie leefbaarheid

Uit het inwonersonderzoek op de Veluwe blijkt dat de resultaten per subgebied ongeveer overeenkomen met het gemiddelde op de Veluwe. Wat opvalt is dat inwoners op de Veluwezoom negatiever tegenover toerisme staan dan de gemiddelde inwoner op de Veluwe.

Sommige kernen zien toerisme als belangrijk voor het behouden van restaurants en winkels. Daarnaast geven alle kernen aan dat ze het belangrijk vinden dat de natuur geconserveerd wordt en dat gemotoriseerd verkeer naar de natuurgebieden geweerd wordt. Wel zijn inwoners bang dat dit voor meer parkeeroverlast gaat zorgen en vragen ze zich af hoe dit met duurzaam transport wordt ondervangen.

In alle kernen noemen inwoners verbeterpunten. Hierbij geven ze vaak aan dat leegstaande (monumentale) panden worden onderbenut of dat bepaalde voorzieningen worden gemist, zoals ontmoetingsplekken en gespecialiseerde winkels.

In alle kernen wordt weleens overlast ervaren door bezoekers, waarvan overlast door auto's, motoren, wielrenners, mountainbikers, loslopende honden en afval het meest wordt genoemd.

7. Bronnenlijst

- AirDNA. (2023). Geraadpleegd op 13 juli 2023, van <https://www.airdna.co/vacation-rental-data/app/nl/default/arnhem/overview>
- CBS. (2022, 6 juli). *Ontwikkeling van het aantal huishoudens - PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2022–2050*. Ontwikkeling van het aantal huishoudens - PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2022–2050 | CBS. <https://longreads.cbs.nl/regionale-prognose-2022/ontwikkeling-van-het-aantal-huishoudens/>
- Document Rheden - jaarstukken 2021.pdf - iBabs RIS. (z.d.). <https://rheden.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/f9d6d400-ba9a-447a-8acc-48fbbe97ad5d?documentId=b0903ab0-1ce2-4713-b2e8-c3d9e7343492>
- Document Rheden - jaarstukken 2022.pdf - iBabs RIS. (z.d.). <https://rheden.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/d45b7519-71eb-4074-87a7-53ae506a1d93?documentId=74a454e7-172d-4520-952a-fda88afc2308>
- <https://www.bungalowparkoverzicht.nl/nieuws/toeristenbelasting-2022/> Toeristenbelasting
- <https://www.coelo.nl/online-atlas/online-atlas-gemeenten.php?starttab=5&subnr=2> Toeristenbelasting
- Kerncijfers - VisitVeluwe. (2023, 24 juli). VisitVeluwe. <https://www.toerismevan.nl/visitveluwe/kerncijfers/>
- NBTC. (2023). Verwachting verblijfstoerisme in Nederland in 2023. In *NBTC*.
- NRIT. (2022). Trendrapport Toerisme, recreatie en vrije tijd. <https://www.nrit.nl/trendrapport>
- Provincie Gelderland. (2021). Gelderse impactmonitor: De gevolgen van COVID-19 voor Gelderland. https://media.gelderland.nl/Gelderse_Impactmonitor_COVID_19_Recreatie_en_Toerisme_bd1239e400.pdf
- Rheden. (2023, 12 april). Opvang vluchtelingen in Rheden. gemeente Rheden. https://www.rheden.nl/Inwoners/Hulp_voor_Oekra_ne/Opvang_vluchtelingen_in_Rheden